

Univerzita Palackého v Olomouci

Přírodovědecká fakulta

Katedra rozvojových studií

Zuzana BŘEHOVÁ

**POROVNÁNÍ VYBRANÝCH PROJEKTŮ ZRS ČR
V OBLASTI VZDĚLÁVÁNÍ:**

Adopce na dálku a Postavme školu v Africe

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Jiří PÁNEK

Olomouc 2013

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a veškeré použité zdroje, ze kterých jsem čerpala, jsem uvedla do seznamu použité literatury.

V Olomouci dne

Zuzana BŘEHOVÁ

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Zuzana BŘEHOVÁ**
Osobní číslo: **R10248**
Studijní program: **B1301 Geografie**
Studijní obor: **Mezinárodní rozvojová studia**
Název tématu: **Porovnání vybraných projektů ZRS ČR v oblasti vzdělávání:
Adopce na dálku a Postavme školu v Africe**
Zadávací katedra: **Katedra rozvojových studií**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Hlavním cílem bakalářské práce je nahlédnout na dva české rozvojové projekty na podporu vzdělání v Africe "Adopce na dálku" a "Postavme školu v Africe" z hlediska jejich využitelnosti pro jednotlivce a pro region. Nejprve práce přiblíží základní informace o každém projektu, zaměří se na jejich klady a zápory. Na základě studia obou projektů tato práce povede k zamyšlení nad efektivností a udržitelností uvedených projektů.

Rozsah grafických prací: **dle potřeby**
Rozsah pracovní zprávy: **10 - 15 tisíc slov**
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**
Seznam odborné literatury:

Vzdělání na dosah : sborník zkušeností a vzpomínek z projektu Adopce na dálku Arcidiecézní charity Praha. Praha: Triton, 2008. ISBN 978-80-7387-102-4.
Education for sustainable development in Africa: The search for pedagogical logic. England: PERGAMON-ELSEVIER SCIENCE LTD, THE BOULEVARD, LANGFORD LANE, KIDLINGTON, OXFORD OX5 1GB, ENGLAND. ISBN 0738-0593.
Postavme školu v Africe. Škola v Africe [online]. 2012 [cit. 2012-05-10]. Dostupné z: <http://www.skolavafrice.cz/o-projektu>
charita Praha: Adopce na dálku [online]. 2012 [cit. 2012-05-10]. Dostupné z: <http://praha.charita.cz/rozvoje-stredisko/adopce-na-dalku/>

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Jiří Pánek**
Katedra rozvojových studií

Datum zadání bakalářské práce: **10. května 2012**
Termín odevzdání bakalářské práce: **27. dubna 2013**

L.S.

Prof. RNDr. Juraj Ševčík, Ph.D.
děkan

Doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 10. května 2012

Děkuji Mgr. Jiřímu Pánkovi za cenné rady a připomínky, které mi pomohly při zpracování mé bakalářské práce

Abstrakt

Bakalářská práce je zaměřena na roli vzdělávání v rozvojové spolupráci. Po přiblížení historie vzdělávání v rozvojové spolupráci a rozdělení forem pomoci na projektové, programové a sponzorství dětí se dále věnuje specifickým příkladům pomoci z České republiky. Zaměřuje se na konkrétní případy dvou nevládních neziskových organizací v České republice, které se věnují rozvojové spolupráci v oblasti vzdělávání – na společnost Člověk v tísni a na Arcidiecézní charitu Praha. Konkrétně přibližuje fungování a principy projektu *Postavme školu v Africe* a *Adopce na dálku*®.

V závěrečné části práce jsou vybrané formy pomoci srovnány zejména z pohledu českého potenciálního dárce. Hlavními kritérii pro srovnání těchto forem pomoci jsou komunitní versus individualistické přístupy, egoistické versus altruistické motivace donorů a efektivnost a udržitelnost projektů na základě stanovených cílů. Podle autorky je důležité, aby se v dnešní době, kdy se do rozvojové pomoci stále více zapojuje veřejnost, každý jednotlivý dárce zamyslel, jaký typ rozvojové pomoci svými prostředky podpoří.

Abstract

The thesis is focused on the role of education in development cooperation. After the history of education in development cooperation and division on forms of assistance on projects, programs and child sponsorship continue focusing on specific examples of assistance from the Czech Republic. The paper concentrates on the concrete examples of two non-governmental non-profit organizations in the Czech Republic that engage in the area of education – association People in need, o.p.s. and The Archdiocese Caritas Prague. It goes to details through the running and principles of the project *Let's build a school in Africa* and *Child sponsorship*.

At the end of the thesis there are the selected forms of assistance that are compared from the view of the Czech potential donor. The main criteria to compare these two forms of assistance are community vs. individualistic approaches, egoistic vs. altruistic motivations of a donor and effectiveness and sustainability of the projects at the base of preset goals. In author's opinion it is important today when the public participates

in development assistance to enforce every individual donor to think about which type of development aid he or she should support.

Klíčová slova: rozvojová pomoc a spolupráce, bilaterální spolupráce, nevládní organizace, Člověk v tísni, o.p.s., Arcidiecézní charita Praha, Postavme školu v Africe, Adopce na dálku®, projektové přístupy, programové přístupy, sponzorství dětí

Key words: development aid and cooperation, bilateral cooperation, non-governmental organizations, People in need, o.p.s., The Archdiocese Caritas Prague, Let's build a school in Africa, project approaches, program approaches, child sponsorship

Obsah

Seznam zkratk	9
Seznam obrázků a tabulek	10
Úvod.....	11
Cíle práce, metodologie	13
1. Vzdělávání a rozvojová spolupráce	14
1.1. Historie vzdělávání v rozvojové spolupráci	15
1.1.1. 50.–60. léta, formování rozvojové pomoci a modernizace	16
1.1.2. 70.–80. léta, dluhová krize, přístup základních potřeb, neoliberalismus	17
1.1.3. 90. léta, demokratizace, zaměření se na chudobu a vzdělání.....	18
1.2. Přístupy k podpoře vzdělávání	20
1.2.1. Projektové přístupy	20
1.2.2. Sektorové přístupy.....	21
1.2.3. Adopce na dálku	22
1.3. Aplikace přístupů k podpoře vzdělávání v rozvojové spolupráci ČR	23
1.3.1. Zahraniční rozvojová spolupráce ČR.....	23
1.3.2. Rozvojová spolupráce nevládních neziskových organizací	25
1.3.3. Význam jednotlivých přístupů v ČR.....	26
2. Postavme školu v Africe	27
2.1. „Postavme školu v Africe“ v Etiopii	32
3. Adopce na dálku®	35
3.1. Adopce na dálku® v Ugandě.....	39
4. Srovnávání	42
4.1. Individualistický vs. komunitní přístup	43
4.2. Sobecké motivy	45
4.3. Altruistické motivy	46
Závěr	49
Seznam literatury	52

Seznam zkratek

ADCH	Arcidiecézní charita
ČR	Česká republika
ČRA	Česká rozvojová agentura
DMS	Dárcovská SMS
EDF	European Development Fund Evropský rozvojový fond
EU	Evropská Unie
FoRS	České fórum pro rozvojovou spolupráci
MŠ	Mateřská škola
MZV	Ministerstvo zahraničních věcí
NNO	Nevládní nezisková organizace
ODA	Official Development Aid Oficiální rozvojová pomoc
OSN	Organizace spojených národů
RS	Rozvojová spolupráce
Sv. v.	Světová válka
UK	Univerzita Karlova
UNESCO	United National Educational, Scientific and Cultural Organization Organizací OSN pro výchovu, vědu a kulturu
UNICEF	The United Nations Children's Fund Dětský fond Organizace spojených národů
USD	United States dollar Americký dolar
ZRS	Zahraniční rozvojová spolupráce
ZŠ	Základní škola
ŽP	Životní prostředí

Seznam obrázků a tabulek

Obrázek 1: Lokalizace administrativních regionů v Etiopii

Tabulka 1: Výše příspěvků na *Adopce na dálku*® v jednotlivých zemích v roce 2013
(1 dítě/rok v Kč)

Úvod

Pro většinu obyvatel České republiky je vzdělávání běžnou součástí života. Mnoho z nás se nad významem vzdělání ani nezamýšlí, protože ho máme „volně k dispozici“. Školství v ČR je zdarma. Některé české děti nechodí do školy rády, aniž by si uvědomovaly, že každý nemá takové štěstí, aby do školy chodit mohl.

Školní docházka ve většině rozvojových zemí je mnohem nižší než v ČR, od čehož se odvíjí gramotnost obyvatel v zemi, zdravotní stav obyvatel nebo počet obyvatel žijících v chudobě. Existují mnohé důvody, proč děti v rozvojových zemích často nechodí do školy. Jedněmi ze základních důvodů, které jsou v této práci zmiňovány mohou být tyto: ve vesnici ani v blízkém okolí bydliště žádná škola není nebo je přeplněná a není schopná přijmout další děti nebo se jedná o děti z ekonomicky slabých rodin, které si docházku svých dětí nemohou dovolit.

Přístupy rozvojové pomoci ve vzdělávání, kterými se autorka v práci podrobněji zabývá, se snaží tyto příčiny nízké školní docházky různými způsoby odstranit nebo se alespoň snaží zmírnit jejich dopady.

Bakalářská práce začíná obecným úvodem o důležitosti a roli vzdělávání ve společnosti. Důležitost vzdělání v lidských životech je vyzdvížena přímým zněním práva na vzdělání pro všechny podle Všeobecné deklarace lidských práv. Práce dále prochází skrze důležité dokumenty, agendy nebo přístupy, které se od 50. let 20. století objevovaly a jejichž význam se postupně měnil. S ohledem na další souvislosti přikládá autorka význam celkem třem přístupům¹, které dominují v jednotlivých dekádách.

Mezi tři mezníky rozvojové pomoci ve vzdělávání patří projektové a programové přístupy a adopce na dálku. Jednotlivé přístupy jsou aplikovány na zahraniční rozvojovou spolupráci České republiky (v rámci oficiální rozvojové pomoci země i v rámci pomoci poskytované skrze nevládní neziskové organizace). Práce klade důraz na činnost nevládních neziskových organizací, z nichž vyzdvihuje ty, které jsou největší a zaměřují se na vzdělávání obyvatel v rozvojových zemích – organizaci Člověk v tísni, o.p.s. a Arcidiecézní charitu Praha.

Po krátkém popisu organizací se autorka věnuje především hlubšímu fungování a základním principům jejich největších a nejvíce medializovaných vzdělávacích zahraničních rozvojových projektů – *Postavme školu v Africe* (Člověk v tísni, o.p.s.)

¹ Autorka v práci volně zaměňuje pojmy přístupy a formy pomoci a myslí tím totéž, tedy pro účely práce projekty, programy nebo adopce na dálku.

a *Adopce na dálku*® (Arcidiecézní charita Praha), které jsou financovány z příspěvků soukromých dárců z řad veřejnosti.

Poté jsou uvedeny konkrétní příklady rozvojových zemí, kde je pomoc v sektoru vzdělávání implementována. Projekt *Postavme školu v Africe* probíhá ve východní Africe v Etiopii, kde organizace Člověk v tísni staví školy. Ty jsou stavěny v místech, kde před tím škola nebyla nebo v místech, kde kapacita stávající školy nestačí. *Adopce na dálku*® je forma podpory jednotlivých a konkrétních dětí z konkrétních oblastí. Dětem zařazeným do programu je z finančního příspěvku hrazena školní docházka včetně pomůcek, uniforma, ale i např. zdravotní péče. *Adopce na dálku*® je realizována rovněž ve východní Africe, v Ugandě.

Poslední kapitola této práce se věnuje srovnání těchto forem rozvojové pomoci, které se liší především v tom, komu je pomoc poskytována. V případě výstavby škol je podpořená spíše komunita, zatímco adopce na dálku podporují jednotlivce. Srovnání nabízí několik pohledů, na základě kterých se potenciální dárci může rozhodnout, jaký projekt podpoří.

Cíle práce, metodologie

Hlavním cílem bakalářské práce je bližší seznámení se dvěma dominujícími projekty české rozvojové spolupráce neziskových organizací na podporu vzdělávání v Africe – „*Adopce na dálku*®“ a „*Postavme školu v Africe*“, včetně jejich role v rámci rozvojové spolupráce v České republice. Na základě dostupných dat jsou projekty v závěrečné fázi srovnány z pohledu českého potenciálního dárce.

Práce je založena na aplikaci konkrétních příkladů v rámci rozvojové spolupráce do jednotlivých přístupů rozvojové pomoci včetně základních informací o implementačních organizacích – Člověka v tísni, o.p.s. a Arcidiecézní charity Praha.

Srovnání obou přístupů rozvojové spolupráce je postaveno na odlišných formách zahraniční pomoci a na konkrétních prioritách soukromých dárců. Dále jsou porovnány efektivnost a udržitelnost projektů. Dárce se může na základě odlišných principů fungování pomoci a podle jeho vlastních priorit rozhodnout, zda podpoří jednotlivce nebo širší komunitu.

Autorka si položila hlavní výzkumné otázky, které budou v průběhu práce zodpovězeny: „Jaké jsou principiální rozdíly mezi projektem *Postavme školu v Africe* a *Adopcí na dálku*®? Jaké motivy hrají roli v rozhodování soukromého dárce o tom, který projekt podpoří?“

Pro zpracování této práce jsou použity metody sběru literatury a metody zpracování průzkumů a závěrů akademiků, ekonomů či organizací. Při vypracovávání bakalářské práce je primárně použita kompilace a kolekce dat, jejich analýza a zpracování. Data jsou jak z české, tak z anglicky psané literatury. Autorka práce čerpá informace především z odborných článků v elektronické podobě, osobních zkušeností nebo konzultací, z materiálů neziskových organizací a ze zdrojů z internetových stránek organizací a vlád.

1. Vzdělávání a rozvojová spolupráce

Právo na vzdělání je jedním ze základních lidských práv, vycházející z článku 26 ve Všeobecné deklaraci lidských práv: „Každý má právo na vzdělání. Vzdělání má být zdarma, alespoň počáteční a základní stupně. (...) Vzdělání má směřovat přímo k plnému rozvoji lidské osobnosti a k posílení respektování základních lidských práv a svobod.“² ... (United Nations, 1948)

Je-li vzdělávání zmiňováno v souvislosti s rozvojovými vzdělávacími programy, máme na mysli spíše vzdělání jako lidské právo a budování lidských kapacit než výuku o lidských právech. Vzdělání je prostředek, jak si uvědomit, že vzdělání je naše základní právo; a zároveň prostředek, jak se učit respektovat lidská práva druhých. Abychom si uvědomili, že někdo porušuje naše lidská práva, potřebujeme mít vzdělání. (Dhillon, 2011)

Mezi akademiky i odborníky panuje všeobecná shoda na tom, že vzdělání je jedním z klíčových determinantů redukce chudoby a dosažení rozvoje. Světový boj proti chudobě vychází z celé řady základních dokumentů.

V roce 1999 byl vytvořen Komplexní rozvojový rámec³, z něhož vycházejí Strategie snižování chudoby⁴ jednotlivých zemí. Strategie snižování chudoby jsou soubory opatření a politik se zaměřením na ekonomický růst a snižování chudoby v zemích s nízkým příjmem⁵. Strategie si vytvářejí jednotlivé země a podléhají schválení Světové banky a Mezinárodního měnového fondu. Strategie snižování chudoby přisuzují vzdělání klíčovou roli ve snižování chudoby. (Tarabini a Jacovkis, 2012 a The World Bank, c2013a)

Podle autorek Tarabini a Jacovkis (2012) je vzdělání ve spojení s chudobou zásadním bodem pro vybudování globálního konsenzu v sociálních otázkách a v rozvojové agendě⁶. V roce 2000 byly na Miléniovém summitu vytvořeny Rozvojové

² Přeloženo z originálu: „Everyone has the right to education. Education shall be free, at least in the elementary and fundamental stages. Elementary education shall be compulsory... (01) Education shall be directed to the full development of the human personality and to the strengthening of respect for human rights and fundamental freedoms... (2)“ (United Nations, The Universal Declaration of Human Rights – Article 26, c2013)

³ Comprehensive Development Framework (CDF)

⁴ Poverty Reduction Strategy Papers (PRSPs)

⁵ Low-income countries= podle definice světové banky jsou to země, které mají hrubý národní příjem (Gross national income – GNI) na osobu nižší než 1,026 dolaru (The World Bank Group, c 2013)

⁶ V tomto spojení se jedná o program, jednotlivé činnosti a cíle, které si jednotlivé instituce kladou do budoucna.

cíle tisíciletí⁷, kde dvěma hlavními body jsou odstranění extrémní chudoby a hladu a přístup k základnímu vzdělání pro všechny děti do roku 2015. (*United Nations, c2013a*)

Zajistit, aby všechny děti dokončily základní vzdělání zůstává podle generálního tajemníka Organizace Spojených národů Ban Ki-Moona zásadní a nenaplněnou výzvou, která má dopad na všechny ostatní cíle. (*United Nations, 2012*)

O důležitosti a roli vzdělávání v dnešním světě vypovídá také množství „oficiálních“⁸ výdajů investovaných do vzdělávání v rozvojových zemích. Celková oficiální rozvojová pomoc⁹ v roce 2011 byla více než 167 miliard USD. Největší podíl oficiální rozvojové pomoci (41,3 %, tedy 68,6 miliard USD) byl v roce 2011 investován do tzv. sociální infrastruktury a služeb. Tato kategorie zahrnuje investice do vzdělání (vzdělávací infrastruktura, vzdělání, veškeré další výdaje s tím spojené), do zdraví a do obyvatelstva (nemocnice a kliniky, specializovaná zdravotní střediska, ostatní zdravotní služby a programy, dostupnost pitné vody, sanitace, vládní programy). Konkrétně do vzdělávání putovalo 12,9 miliard USD (7,7 %), z toho do základního školství 3,7 miliard USD. (*OECD, c2013a*)

Česká republika v rámci České zahraniční rozvojové spolupráce realizovala v letech 2009–2013¹⁰ celkem 11 projektů (z 97) v sektoru vzdělávání v 5 zemích (Afghánistán, Angola, Etiopie, Moldavsko a Mongolsko). Tato spolupráce probíhá prostřednictvím českých nevládních neziskových organizací a institucí (Člověk v tísni, o.p.s.; Česká zemědělská univerzita; ADRA, o.s.; Charita Česká republika). Celkový rozpočet projektů realizovaných ve vzdělávacím sektoru byl v uvedeném období 41,5 milionů Kč (na všechny projekty šlo dohromady 316,4 milionů Kč). (*ČRA, c2009*)

1.1. Historie vzdělávání v rozvojové spolupráci

Rozvojové vzdělávací projekty najdeme v programech bilaterální i multilaterální rozvojové pomoci. Oficiální rozvojová pomoc se do sektoru vzdělávání šířila rychlým tempem v období po 2. světové válce, zejména v 50. a v 60. letech 20. století v nově dekolonizovaných zemích. Účely, cíle, aktéři, metody, objemy i formy pomoci prošly

⁷ Millenium Development Goals (MDGs)

⁸ Official Development Assistance (ODA) – finanční toky, které jdou do nejméně rozvinutých zemí, do rozvojových zemí s nízkým nebo středním příjmem a do multilaterálních organizací, které poskytují rozvojovou spolupráci ve stejných zemích.

⁹ Zahrnuje všechny donory – multilaterální i bilaterální, země G7, země DAC, členské země DAC z EU

¹⁰ Většina projektů probíhá v období 2- 3 let.

v čase mnohými změnami, které jsou dále popsány v podkapitolách 1.1.1., 1.1.2. a 1.1.3. (*Mundy, Kendall, c2013*)

1.1.1. 50.–60. léta, formování rozvojové pomoci a modernizace

Dominantní rozvojovou teorií v tomto období je modernizační škola, při níž byla rozvojová politika zaměřena především na industrializaci. Industrializované země považovaly částečně za svou povinnost a odpovědnost poskytnout zemím, které byly méně vyspělé, jak finanční, tak technickou pomoc. Vznikaly multilaterální instituce jako např. Mezinárodní banka pro rekonstrukci a rozvoj¹¹ nebo Rozvojový program OSN¹², které sloužily k poskytování oficiální rozvojové pomoci. Rozšiřovala se také působnost nadací jako např. Ford Foundation, které se záhy staly hlavními hráči ve zprostředkovávání vzdělávacích rozvojových programů. (*Mundy, Kendall, c2013*)

Byly založeny také mnohé bilaterální instituce pro rozvojovou pomoc, příkladem je i dnes Agentura Spojených států amerických pro mezinárodní rozvoj (USAID)¹³, která je jedním z největších poskytovatelů mezinárodní rozvojové pomoci. Oficiálně pod dnešním názvem funguje od roku 1961 a byla první svého druhu i svou velikostí mezi bilaterálními donory. Z původního soustředění se na pomoc technickou, se USAID v 70. letech postupně zaměřila více na naplňování základních lidských potřeb¹⁴, mezi nimiž bylo i vzdělání. (*USAID, 2012*)

Rozvojové instituce byly inspirovány ekonomickým, politickým a sociálním růstem na Západě¹⁵ a o podobnou modernizaci a pokrok se snažily i v rozvojových zemích. V industrializovaných zemích bylo vzdělání a investice do lidských zdrojů spojováno s důležitým ekonomickým růstem a národním rozvojem, proto se i tento model stal brzy hlavní rozvojovou agendou rozvinutých zemí.

Zahraniční pomoc ve vzdělávání byla nejdříve směřována ve formě poskytování terciárního nebo postgraduálního studia v zemích donorů. Zpět do rozvojových zemí přijížděly již vzdělané učitelské kapacity. (*Mundy, Kendall, c2013*) V 60. letech se forma pomoci změnila v souvislosti s otevřením tématu „brain drain“ (odliv mozků).

¹¹ International Bank for Reconstruction and Development (IBRD)

¹² United Nations Development Program (UNDP)

¹³ U.S. Agency for International Development (USAID)

¹⁴ Přístup základních potřeb = Basic needs approach (70. léta) – uspokojování základních požadavků chudých lidí na venkově (potraviny, přístup k nezávadné vodě, přístřeší, základní zdravotní péče a vzdělání)

¹⁵ Slovo Západ (případně slovní spojení západní země) autorka v textu využívá pro země ležící západně od železné opony.

Toto spojení znamená jakoukoliv migraci vysoce vzdělaných/trénovaných osob z jedné země do druhé.

Obecnou obavou spojenou s odlivem mozků je zpomalení ekonomického rozvoje v domovské zemi kvůli nedostatku personálu s vysokou úrovní. Přestože je jev znám původně v západních zemích, dnes je spojován především s migrací z rozvojových zemí na Západ, což může rozvojovým zemím působit velké problémy. (*Watanabe, 1969*)

V souvislosti s výše popsaným fenoménem se donoři přeorientovali na menší vzdělávací podpůrné projekty realizované přímo v rozvojových zemích, např. na vzdělávání učitelů, technickou podporu Ministerstev školství nebo na výstavbu či rekonstrukci středních a vysokých škol. Snahou donorů bylo pokrýt investiční náklady namísto nákladů provozních, které si měly zajišťovat vlády rozvojových zemí samy. Projekty byly obvykle implementovány a monitorovány pracovníky ze země donora. Jednotliví donoři se postupně zaměřili na různé specializace ve vzdělávání v přijímajících zemích a vytvořili různé modely projektů – „projektové přístupy“ (viz kapitola 1.2. Přístupy k podpoře vzdělávání). (*Mundy, Kendall, c2013*)

1.1.2. 70.–80. léta, dluhová krize, přístup základních potřeb, neoliberalismus

Přestože byly známy pozitivní dopady vzdělání na národní rozvoj, finanční balíčky rozvojové pomoci se zmenšovaly. Trendy snižování rozpočtů na rozvojové projekty v 70. letech se netýkaly pouze vzdělání, ale všech typů projektů. (*Mundy, Kendall, c2013*) V 70. letech se totiž západní státy, které poskytovaly nejvíce pomoci, potýkaly s energetickou krizí. V reakci na válku mezi Izraelem, Sýrií a Egyptem využily Arabské státy (sdružené v OPEC¹⁶) své „ropné zbraně“ a omezily dovoz ropy na Západ, aby donutily Západní státy nepodporovat ve sporu Izrael. Ceny ropy se rychle zvedly až o 130 %. Závislost světa na ropě se podepsala omezením peněz na rozvojovou a humanitární pomoc a rozvojové země mezi sebou soupeřily o každý „dolar“ rozvojové pomoci.

Zatímco role západních států byla omezena, novými donory se staly Arabské státy, státy východní Evropy a Čínská lidová republika. Objem bilaterální spolupráce se na konci 70. let zvýšil z původních 15 % až na 25 %. (*Opršal, 2012 a Macalister, 2011*)

¹⁶ Organizace států vyvážejících ropu (Organization of the Petroleum Exporting Countries)

Podle *Mundyho* a *Kendalla* (c2013) se Světová banka stala největším poskytovatelem půjček na vzdělávací rozvojové projekty. Vysoké ceny ropy, vysoké úrokové sazby půjček, které si státy před krizí braly na rozsáhlé investice („optimistická rozvojová politika“) a tlak na splácení, vyvolaly na začátku 80. let dluhovou krizi. Nastupuje neoliberalismus, který s sebou přináší dramatické omezení role státu v ekonomice a také v rozvoji, což bylo silně kontrastující s předchozími intervencemi. Snížení pomoci do vzdělávání pokračovalo v duchu ekonomického kolapsu západních zemí a také Programů strukturálního přizpůsobení¹⁷ – souborů ekonomických a politických reforem, které rozvojové země musely přijmout spolu s úvěry, které si braly.

Programy strukturálního přizpůsobení byly navrženy Světovou bankou a Mezinárodním měnovým fondem. (*Mundy, Kendall, c2013*) Reformy s sebou často přinášely negativní dopady pro rozvojové země z důvodu snížených státních výdajů do zdravotnictví a vzdělávání – např. snížení školní docházky, což nejvíce postihlo nejchudší obyvatelstvo. (*Opršal, 2012*)

1.1.3. 90. léta, demokratizace, zaměření se na chudobu a vzdělání

Mezi donorskými zeměmi se vedly debaty, jakou formu vzdělávání dále podporovat – kvantitativní rozšíření vzdělávacího systému nebo kvalitativní vylepšení, základní nebo sekundární vzdělání, akademické nebo odborné vzdělávání, zda vzdělávat dospělé nebo se soustředit pouze na děti. Studie *Lockheeda a Verspoora* (in *Mundy a Kendall, c2013*) dokazuje, že investice do základního vzdělání zejména u dívek je v rozvojových zemích vysoce cenově i rozvojově efektivní. Instrukce se soustředily také na decentralizaci vzdělávacích systémů, národní testovací programy a na programy poskytující vzdělávací služby nevládními agenturami.

V roce 1990 proběhla v Thajsku Světová konference „Vzdělání pro všechny“, finančně podporovaná Organizací OSN pro výchovu, vědu a kulturu¹⁸, Světovou bankou a Dětským fondem Organizace Spojených národů¹⁹. Měla za cíl stanovit jednotnou agendu v oblasti vzdělávání, a to poskytnout přístup k základnímu vzdělání pro všechny děti, mladistvé i dospělé v nejchudších zemích, ve školách i mimo ně. Konference se zúčastnilo přibližně 1500 velvyslanců z více než 155 zemí a okolo

¹⁷ Structural Adjustment Programmes, SAPs

¹⁸ United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO)

¹⁹ United Nations Children's Fund (UNICEF)

150 zástupců z vládních, nevládních i mezivládních organizací. (*United Nations, c2013b*)

V 90. letech se ve vzdělávání začaly objevovat tzv. „sektorové přístupy“²⁰ (viz kapitola 1.2. Přístupy k podpoře vzdělávání.) Od projektových přístupů se liší hlavně v tom, že vytváří a praktikují jednu jasně definovanou politiku do jednoho sektoru (např. vzdělávání nebo zdravotnictví) pomocí dlouhodobých plánů a pod vedením vlády daného rozvojového státu. (*Rozvojovka, c2013*) Tato pomoc je podmíněna donorskými zeměmi, které ale zavedením tohoto přístupu očekávaly, že vládám přijímajících zemí pomohou usnadnit, kterým směrem se ve vzdělávání vydat. Pomoc nebyla soustředěna na malé projekty do mnoha zemí, ale pouze do několika vybraných zemí, které jsou schopny aplikovat změny sektorů v edukačním plánu. Sektorové přístupy jsou úzce spojeny s přijetím reforem státní správy a hospodářské politiky. Ve stejném období dochází k nárůstu významu nevládních neziskových organizací a hnutí zabývajících se poskytováním vzdělávání v rozvojových zemích. (*Mundy, Kendall, c2013*)

V historickém kontextu rozvojových přístupů ke vzdělávání bychom mohli uvést ještě třetí případ – adopce dětí na dálku. Jedná se o typ rozvojové pomoci, která nespadá přímo ani do jednoho ze dvou zmíněných přístupů a přesto se zabývá implementací rozvojových vzdělávacích projektů. Cílovými dárci této formy pomoci jsou především soukromí donoři z veřejnosti. Adoptivním rodičem dítěte²¹ může být kdokoliv – jednotlivci, rodiny, školy, firmy, ale i organizace – poskytující finanční či materiální pomoc dětem v rozvojovém světě prostřednictvím nevládních neziskových organizací.

Projekty dálkových adopcí v rozvojových zemích mají kořeny v 50. letech 20. století, kdy následkem mezinárodních válečných a politických konfliktů (zejména po 2. sv. v.) rostly počty dětí v záchranných táborech a sirotčincích. Velký rozmach těchto projektů je pozorován v 90. letech minulého století a v novém tisíciletí. (*Brehm, Wydick in Kroulík, 2011*)

Kromě příspěvků na školné patří mezi nejčastěji financované položky ze sponzorské částky také příspěvky na jídlo, bydlení nebo oblečení. Dary jsou využívány také na nákup školních uniforem (které jsou velmi drahé) a jiných materiálních potřeb –

²⁰ V literatuře se můžeme setkat s názvy sektorové přístupy nebo programové přístupy, oba pojmy znamenají prakticky totéž.

²¹ Tzn. dálkovým dárce, sponzorem nebo donorem dítěte z rozvojových zemí (v anglickém jazyce je tento typ rozvojové spolupráce nejčastěji znám pod názvem „child sponsorship“). Program adopce na dálku bývá též nazýván jako adresné dárcovství.

např. školní pomůcky (učebnice, sešity, tužky apod.). Ve většině případů pokryjí darované částky i náklady na zdravotní péči. (Wydick et al., 2009)

Podpora vzdělávání v rozvojových zemích prošla mnoha změnami a nabyla různých forem. Projekty, programy a adopce na dálku jsou podporovány státy v rámci ODA, velkými mezinárodními i nadnárodními institucemi nebo soukromými prostředky široké veřejnosti. Přesto má rozvoj vzdělání v rozvojových zemích stále mnohé limity. K dosažení rozsáhlejších výsledků je potřeba strategická koordinace donorů mezi sebou a větší zapojení vlád rozvojových zemí. Projekty, které by dosahovaly dlouhodobých pozitivních změn, zůstávají nadále výzvou. (Mundy, Kendall, c2013)

1.2. Přístupy k podpoře vzdělávání

V kapitole 1.1. byly zmíněny tři nejdůležitější přístupy k podpoře vzdělávání v rámci rozvojové spolupráce. Jsou to projektové a sektorové přístupy a pomoc skrze adopce na dálku. V podkapitolách 1.2.1., 1.2.2. a 1.2.3. práce postupně nahlíží na každý z přístupů a analyzuje jejich pozitiva i negativa.

1.2.1. Projektové přístupy

Jako reakce na fenomén *brain drain* vznikl v 60. letech 20. století projektový model zahraniční pomoci. Předchozí přístup se ukázal jako málo efektivní, nedostačující a podporující jen velmi malou část obyvatel z rozvojových zemí.

V rámci projektového přístupu probíhají v zemích příjemce pomoci projekty, které mají konkrétní cíle a probíhají v předem určeném časovém období. Mají daný začátek i konec (řádově trvají od několika měsíců do několika let) a po dosažení stanovených cílů jsou ukončeny. Výsledky projektů jsou buď hotové „výrobky“ nebo výstupy poskytnutých služeb (ať už jde o postavenou školu nebo např. zvýšená kvalifikace učitelů v rozvojových zemích). (Ward, 2009)

Mezi výhody konkrétních projektů patří osobní a velmi blízké kontakty s místními lidmi v komunitě, kde je projekt realizován. Rozvojoví pracovníci se zaměřují přímo na cílovou skupinu, pracují s méně vzdělanými lidmi a nabízí jim poměrně širokou škálu služeb. Tato forma pomoci je vcelku flexibilní a projektoví realizátoři si mohou dovolit experimentovat, z čehož může vzniknout projekt zaměřený na opravdové potřeby obyvatel. Projekt je navíc každý rok vyhodnocován, přináší jeho jasné

ekonomické i pokrokové výsledky a donor získá informaci o podpořených osobách, komunitách, firmách či vládách. Malé projekty mají většinou nízké náklady na administraci. (*Gittinger, 1984*)

Joel Samoff (1999) v knize *Comparative Education: The Dialectic of the Global and the Local* uvádí některé slabé stránky rozvojových projektů. Projektová pomoc je často velmi fragmentovaná a nesourodá, protože se jednotliví donoři nesnaží o vzájemnou koordinaci projektů. Krátkodobé cíle převažují nad dlouhodobými potřebami obyvatel v rozvojových zemích. Donoři se více soustředí na projektový management a následnou evaluaci, než na systémovou práci a udržitelný rozvoj i po ukončení projektu. Protože je mnoho projektů jednorázových, stojí jejich realizace vyšší náklady (viz kapitola 1.2.2.). Tentýž autor uvádí ještě další negativum projektů, a to že výběrová řízení pro realizaci projektu bývají často zpolitizovaná.

Přestože projekty mají své výhody, jako osobní vztahy donorů v komunitě nebo velká míra flexibility, jsou v posledních letech diskutovány spíše jejich negativní aspekty. Nejčastějšími argumenty proti projektům jsou příliš fragmentovaná pomoc a velké náklady na realizaci pouze jednoho konkrétního projektu s relativně malým přínosem pro společnost. Tyto myšlenky podporuje i Pařížská deklarace z roku 2005, kterou autorka zmiňuje v kapitole 1.2.2.

1.2.2. Sektorové přístupy

V podkapitole 1.1.3. byly zmíněny sektorové přístupy pomoci do vzdělávání, které vznikaly v 90. letech. Podle Pařížské deklarace z roku 2005 a jednoho z jejich 5 pilířů – harmonizace – měli donoři postupně přetvářet svou rozvojovou projektovou pomoc na sektorovou.

Sektorová spolupráce je souborem dobře koordinovaných a propojených projektů, díky čemuž donoři čerpají výhody, jež by v případě realizace samostatných projektů neměli (např. nižší náklady na jednotlivé projekty). Sektorové přístupy se tedy od projektových liší v rozsahu a v délce realizace. Projekty se v rámci programu vzájemně doplňují a nepřekrývají se. Program jako celek začne v určitém čase, ale na rozdíl od jednotlivých projektů nemusí mít předpokládanou dobu ukončení. (*Samoff, 1999*)

Výše zmiňovaný princip harmonizace klade důraz na spolupráci mezi donory, na sdílení nákladů a na zvýšení efektivity poskytované pomoci. Každý z donorů v rámci

programu pracuje na jednotlivých projektech, kde má komparativní výhodu. Tím je omezeno duplikování stejných činností, což je velká výhoda programové spolupráce. (*Asia-Pacific Aid Effectiveness – The Paris Principles, c2009*)

Na druhou stranu zapojení příliš mnoha donorů může rovněž snížit výnosy z projektu a nemusí se tak vrátit veškeré úsilí, které do projektu vložili. Domluva mezi velkým počtem donorů je mnohem náročnější a stojí více času, což může vést k obdobné neefektivnosti pomoci jako u projektového přístupu. (*Asia-Pacific Aid Effectiveness Portal, c2009*)

Programová pomoc vytváří dlouhodobý plán v rozvojových zemích. Od přijetí principů Pařížské deklarace se stala dominantní formou pomoci a patří mezi současné trendy efektivnosti a udržitelnosti rozvojové spolupráce. Soustředí se na koordinaci a spolupráci jednotlivých donorů mezi sebou. Snaží se snížit náklady a zároveň navýšit objem rozvojové spolupráce. Prakticky propaguje myšlenku podobnou ideologii programové spolupráce Organizace spojených národů – „Delivering as One“²².

1.2.3. Adopce na dálku

Alternativou k projektovým a programovým přístupům jsou investice do vzdělávání konkrétních dětí – adopce na dálku. Realizují je neziskové organizace, které zprostředkovávají peníze na podporu dětí skrze hledání sponzorů, a to převážně z řad veřejnosti. Každá NNO má vlastní seznam zemí, ve kterých adopce realizují.

Pozitivy této pomoci jsou relativně rychlé a viditelné výsledky započaté spolupráce. Ihned po uhrazení finanční částky sponzorem je zapláceno např. školné nebo je koupena školní uniforma a dítě je posláno do školy. Ve stejné době dítě obvykle píše svému adoptivnímu rodiči (sponzorovi) zprávu s děkováním a vděkem za možnost chodit do školy. Tato forma pomoci je díky svému systému a osobní vazbě s dítětem pro sponzory lákavá a finančně přijatelná. Adopce na dálku se snaží pomoc cílit na nejhudší rodiny, které by si jinak vzdělání svých dětí dovolit nemohly. Díky dosažení základního vzdělání se zvyšuje naděje, že budou tyto děti v budoucnu zaměstnané ve formálním sektoru.

²² Program OSN „Delivering as One“ je program reforem rozvojové a humanitární činnosti OSN, zaměřen na koordinaci a spolupráci jednotlivých agentur OSN, které pracují v různých sektorech (životní prostředí, lidská práva, ochrana dětí, boj proti HIV/AIDS a dalším nemocem atp.). Jednotlivé agentury mají jeden program, jednoho hlavního leadera, společný rozpočet společnou „kancelář“. (*United Nations Development Group, c2013*)

Přes všechna pozitiva jsou známé i slabé stránky adopcí na dálku. Kritizován je fakt, že jde pouze o pomoc právě jednomu dítěti. Adopce řeší konkrétní situaci konkrétního dítěte, které nemůže chodit do školy. Vůbec se však nezabývá systémovými příčinami problému. Tuto kritiku na projekty adopce na dálku oficiálně vyjádřila také česká pobočka Dětského fondu OSN (UNICEF)²³. *„Adopce na dálku se neslučují s naší filozofií odstraňovat komplexně příčiny problémů (tedy např. příčiny, proč děti nechodí do školy) a zajistit trvalou pomoc prostřednictvím zapojení celé rodiny a komunity.“ (UNICEF, c2013)* Dětský fond OSN se snaží vyjednávat s vládami rozvojových zemí a navrhnout takové systémové řešení, aby děti nemusely např. nosit školní uniformy, které jsou významnou finanční překážkou školní docházky. *„UNICEF je proti tomu, aby děti v rozvojových zemích musely nosit školní uniformy, protože to je nadměrnou zátěží pro chudé rodiny, které si nemohou dovolit každý rok kupovat novou uniformu pro své děti.“ (UNICEF, c2013)*

Přestože jsou adopce na dálku kritizované, pro sponzory je tato forma podpory velmi atraktivní. Jinými slovy, přestože s sebou pomoc konkrétnímu dítěti nese jedno z hlavních mínusů projektu, právě konkrétní pomoc a osobní kontakt „dárce – příjemce“ jsou zároveň tím, co vede veřejnost k aktivnímu zapojení do rozvojové spolupráce.

1.3. Aplikace přístupů k podpoře vzdělávání v rozvojové spolupráci České republiky

V této kapitole je nejprve přiblíženo fungování Zahraniční rozvojové spolupráce České republiky (ZRS ČR) s důrazem na bilaterální programovou a projektovou rozvojovou spolupráci v ČR. Dále práce popisuje vzdělávací zahraniční rozvojovou pomoc a činnost neziskových organizací, které nezávisle na národních strategiích ČR realizují vlastní projekty a různé formy sponzorství dětí v rozvojových zemích.

1.3.1. Zahraniční rozvojová spolupráce ČR

Hlavní implementační agenturou zahraniční rozvojové spolupráce a humanitární pomoci České republiky je Česká rozvojová agentura (ČRA). Tato agentura byla založena v roce 2008 a jejím zřizovatelem je Ministerstvo zahraničních věcí ČR (MZV).

²³ United Nations Children's Fund – Dětský fond Organizace spojených národů

Koncepce a zásady ZRS předkládá Ministerstvo zahraničních věcí vládě ČR. V případě jejich schválení předá MZV ČR finanční příspěvek buď větším zahraničním institucím realizujících RS (např. jednotlivým agenturám OSN) nebo ČRA, která pak vypíše na jednotlivé projekty či programy výběrová řízení, kdy uchazeči o realizaci jsou české nevládní neziskové organizace i soukromé společnosti. *(MZV ČR, 2007)*

Česká republika se připojila k plnění cílů Pařížské deklarace, Evropského konsenzu o rozvoji i k výsledkům mnoha rozvojových summitů a konferencí OSN, jejichž hlavními společnými cíly jsou vzájemná harmonizace donorů a sdílení činností a nákladů. Programový návrh na transformaci spolupráce ZRS ČR (tj. de facto přesunutí hlavní orientace pomoci z projektové na programovou) byl podán v lednu roku 2007, proces transformace byl pak formálně ukončen na konci roku 2011. *(MZV ČR, 2007)*

Hlavním strategickým cílem MZV ČR je odstraňování chudoby a podpora bezpečnosti a rozvoje skrze realizaci zahraniční rozvojové pomoci. Rozvojová spolupráce ČR vychází především z Rozvojových cílů tisíciletí. *(MZV ČR, 2007)*

Česká republika poskytuje bilaterální i multilaterální rozvojovou pomoc. Kvůli vyšší povinných příspěvků do rozpočtu EU a Evropského rozvojového fondu²⁴ v ČR převažuje multilaterální RS. *(MZV ČR, 2007)*

Prioritní země ZRS ČR se dělí na programové, projektové a 4 tzv. phase-out země²⁵, kde se projekty postupně ukončují.

V současnosti je v platnosti koncepce zahraniční rozvojové spolupráce ČR na období 2010 – 2017²⁶. Mezi prioritní země programové spolupráce²⁷ ZRS ČR patří podle platné koncepce Afghánistán (bezpečnostně-rozvojová priorita); Bosna a Hercegovina (transformace a příprava země pro vstup do EU); Etiopie (zástupce africké země na seznamu LDCs, investice do životního prostředí (ŽP), sociálního rozvoje a zemědělství); Moldavsko (ŽP, sociální rozvoj a zemědělství) a Mongolsko (ŽP, zemědělství, sociální a ekonomický rozvoj). *(ČRA, 2010)*

Snahou ČRA je v tzv. programových zemích posílit prvky sektorové spolupráce, což se v praxi příliš nedaří a česká činnost v těchto zemích má spíše charakter projektového přístupu (viz kapitola 1.3.3.).

²⁴ The European Development Fund (EDF)

²⁵ Jedná se o země: Angola, Vietnam, Jemen a Zambie; plánované ukončení projektů v těchto zemích je plánováno do roku 2015.

²⁶ Nahradila předchozí koncepci ZRS ČR v období 2002 – 2007, resp. 2009.

²⁷ Autorka v závorkách uvádí sektorové zaměření jednotlivých zemí.

Projektovými zeměmi²⁸ ZRS ČR jsou Gruzie (transformační spolupráce); Kambodža (sociální rozvoj); Kosovo (sociální a ekonomický rozvoj); Palestinská AO (ekonomický rozvoj – především energetika a ŽP – vodohospodářství) a Srbsko (ŽP, ekonomický a sociální rozvoj, zejména transformační politika a předávání technického know-how). (ČRA, 2010)

Jako konkrétní příklad jednotlivých vzdělávacích projektů ZRS ČR lze uvést gruzínský projekt „Zavádění oboru adiktologie do vzdělávacího systému Gruzie“, který je realizován v letech 2012 – 2013 1. lékařskou fakultou UK v Praze. Dalším příkladem může být projekt „Podpora sociálních a vzdělávacích služeb v Kosovu“ (podpora vzdělání pro menšiny a jinak znevýhodněné děti – posilování odborných kapacit ve školách) realizovaný Člověkem v tísní, o.p.s. v roce 2011. (ČRA, c2009)

Vzdělávací projekty v rozvojových zemích jsou realizovány nejen v rámci oficiální rozvojové pomoci ČR, ale také nevládními neziskovými organizacemi. Některé příklady rozvojových projektů NNO ve vzdělávání jsou zmíněny v následující podkapitole 1.3.2.

1.3.2. Rozvojová spolupráce nevládních neziskových organizací

Rozvojové pomoci v sektoru vzdělávání se věnuje nespočet českých neziskových organizací. Práce se omezuje na členské organizace Českého fóra pro rozvojovou spolupráci (FoRS) sdružující české nevládní a neziskové organizace s humanitárním a rozvojovým zaměřením. V rámci FoRSu se konkrétně zaměřuje na instituce, které podporují vzdělávání.

Členské neziskové organizace se věnují různým formám rozvojové pomoci, přičemž primárně sektoru vzdělávání se z členských organizací věnují tyto²⁹:

- ADRA, o.s.: Adresné dárcovství v Bangladéši „Banglakids“ a plošná podpora slumových škol a dětí (včetně nákupu pomůcek, vybavení škol, svačin a platů učitelů)
- Arcidiecézní charita Praha: Adopce na dálku® v Indii, Ugandě, Zambii, Kongu a Bělorusku
- Centrum Narovinu: Adopce afrických dětí – projekt pomoci na dálku v Keni a komunitní centrum „Ostrov naděje“ na Viktoriině jezeře (výstavba centra,

²⁸ Autorka v závorkách uvádí zaměření projektů, které jsou realizovány v jednotlivých zemích.

²⁹ U každé organizace jsou uvedeny nejvýznamnější formy poskytované pomoci ve vzdělávání.

kde je sirotčinec, MŠ, ZŠ, zdravotní centrum a obecně prospěšné vzdělávací centrum)

- Člověk v tísni, o.p.s.: projekt *Postavme školu v Africe* v Etiopii; stavba škol, vzdělávání učitelů v Angole; modernizace a zavádění nových učebních oborů v Mongolsku
- Humanitas Afrika, o.s.: Patronství školáků v Ghaně, Keni a Beninu a podpora středoškoláků v Ghaně (poskytování stipendií)
- Občanské sdružení M.O.S.T.: Kmotrovství na dálku (podpora tibetských dětí) a podpora dvou tibetských nestátních škol (jídlo pro děti, základní lékařská péče a platy učitelů)

(FoRS, c2012)

Z tohoto rychlého přehledu NNO a jejich vzdělávacích projektů lze poměrně snadno vysledovat, jaké jsou hlavní formy rozvojové spolupráce neziskového sektoru ve vzdělávání. Zobecníme-li konkrétní příklady podpory vzdělávání, nejčastěji se jedná o projekty výstavby škol nebo různé formy adopcí dětí na dálku.

1.3.3. Význam jednotlivých přístupů v ČR

Přestože se ČR podpisem Pařížské deklarace zavázala naplňovat principy efektivnosti rozvojové spolupráce, mezi něž patří i posílení prvků programové pomoci, nejsou tyto principy v praxi dostatečně implementovány. (Trousil, 2012)

Jak autorka zmiňuje v kapitole 1.3.1, v systému české rozvojové spolupráce je do kategorie „programové země“ řazeno pět států. Trousil (2012, s. 52) však konstatuje, že „*používání nových přístupů a modalit, jako jsou programová pomoc založená na politickém dialogu...není [českou] vládou [v praxi] příliš podporováno*“.

Přestože česká RS v programových zemích nese jisté prvky sektorového přístupu, lze konstatovat, že i v těchto státech je českými subjekty realizována pomoc blížící se spíše definici projektového přístupu. (Trousil, 2012)

Pokud jde o rozvojovou pomoc ve vzdělávání poskytovanou českými subjekty, lze na základě výše uvedeného říci, že je tato pomoc poskytována pouze v rámci projektového přístupu a adopcí na dálku.

Příkladem projektového přístupu je projekt organizace Člověk v tísni *Postavme školu v Africe*. Největším poskytovatelem adopcí na dálku je v České republice Arcidiecézní charita Praha (ADCH). Jelikož jsou *Adopce na dálku*®

i *Postavme školu v Africe* reprezentanti různých přístupů k rozvojové pomoci a zároveň jsou mezi soukromými českými dárci velice populární a mediálně dobře viditelné, budou proto v následujících kapitolách oba projekty zanalyzovány a poté vzájemně porovnány jejich klady a zápory.

2. Postavme školu v Africe

Nejčastějším rozvojovým projektem v oboru vzdělávání, který je implementován jak českými, tak evropskými i americkými neziskovými organizacemi, je výstavba škol. V České republice se projekt nazývá „Postavme školu v Africe“. Iniciátorem i realizátorem projektu *Postavme školu v Africe* je česká nezisková organizace Člověk v tísni, o.p.s.

Projekt koordinuje Člověk v tísni, o.p.s. a jeho stálá mise v Etiopii. Vznik společnosti Člověk v tísni se datuje do roku 1992. Nejprve poskytovala pouze okamžitou humanitární a krizovou pomoc, později se začala soustředit také ochranu a dodržování lidských práv a na dlouhodobé pozitivní změny ve společnosti. Během 20 let své působnosti se organizace stala jednou z největších ve východní i střední Evropě. Od počátku nového tisíciletí se Člověk v tísni zaměřuje také na vzdělávání³⁰ a na pomoc sociálně vyloučeným osobám. Nejvíce medializovaná je právě kampaň projektu *Postavme školu v Africe*, která je financovaná skrze veřejné sbírky a příspěvky. (*Člověk v tísni, c2013*)

Kampaň *Postavme školu v Africe* byla oficiálně spuštěna v roce 2004, kdy byla postavena první modelová škola v Alabě v Etiopii. Od té doby bylo postaveno 13 dalších sbírkových³¹ škol a zanedlouho bude dokončena čtrnáctá. Realizace projektu *Postavme školu v Africe* probíhá ve vesnicích nebo menších obcích v Etiopii, v okruhu vzdálenosti cca 150–400 km od hlavního města Addis Abeba. (*Člověk v tísni, c2011a*)

Organizace Člověk v tísni pořádá každoroční sbírky na projekt *Postavme školu v Africe* ve spolupráci s Junákem – svazem skautů a skautek ČR. Děti, které jsou členy skautských oddílů, vyráží každý rok do mnoha měst v ČR a aktivně se zapojují do sbírky (ať už výběrem peněz do kasiček, prodejem předmětů nebo např. uspořádáním benefičního koncertu). Podle tiskové mluvčí skautu

³⁰ Projekty na zlepšení vzdělávání v Etiopii se Člověk v tísni zabývá od roku 2003. (*Štys a Kotek, 2011*)

³¹ Člověk v tísni pořádá ve spolupráci se svazem skautů a skautek – Junák – veřejné sbírky na výstavbu etiopských škol v projektu *Postavme školu v Africe*.

Anny Lukešové (2013) má sbírka na školy v Africe na české děti zapojující se do sbírky velký vliv. Pro děti to neznamená pouhé „abstraktní“ posláni peněz na rozvojový projekt, ale reálně vidí, že i díky nim stojí školy. Uvědomují si, že pomohly stovkám dětí chodit do školy. Zároveň se učí chápat, že chodit do školy není pro všechny děti samozřejmostí a ne každý má k dispozici „nekonečné“ množství čisté vody. Reálné zapojení do projektu jim pomáhá vnímat okolí kolem sebe. Spolupráce Junáku s organizací Člověk v tísni je tedy oboustranně výhodná. (*Lukešová, 2013*)

Do projektu *Postavme školu v Africe* lze kromě příspěvků do skautských sbírek finančně pomoci i jinými způsoby. Dárci mají možnost kdykoliv zaslat libovolnou finanční částku na sbírkové konto projektu převodem na bankovní účet nebo prostřednictvím tzv. DMS (dárcovská SMS³²). České školy mohou uspořádat ve spolupráci s organizací Člověk v tísni tzv. Běh pro Afriku, jehož výtěžek jde rovněž na sbírkové konto *Postavme školu v Africe*. (*Člověk v tísni, c2011c*)

Čtrnáct škol³³, jejichž výstavbu zprostředkovala společnost Člověk v tísni, poskytuje roční kapacitu ve výuce pro více než 3 tisíce studentů. Výstavba a vybavení sbírkových škol stálo celkem přes 23 milionů Kč (z toho cca 17 mil. Kč bylo financováno ze skautské sbírky). Postavení a vybavení jedné školy tak přijde přibližně na 1,5–1,7 milionů Kč. Cena stavby se odvíjí od dodavatelů a od náročnosti logistiky v konkrétní oblasti. Roli hraje také aktuální hodnota etiopské měny – birru – vůči české koruně.

Suma obecně³⁴ zahrnuje:

- výstavbu školních budov
- vybavení školy – 4 třídy, židle, lavice, katedry a 2 kabinety pro učitele a ředitele, školní tabule
- přívod vodovodního potrubí
- výstavbu přilehlých oddělených latrín
- výstavbu systému na sbírání dešťové vody (*Člověk v tísni, c2011b*)

Výstavba vodního vrtu a přívod do oblasti má pro tamní komunitu velký význam³⁵. Ve většině místních škol není pitná voda a děti musí chodit v období sucha³⁶ místo školy pro vodu. Díky výstavbě studny a vodních kohoutků při výstavbě nové školy děti

³² Cena DMS je 30 Kč, z toho 27 Kč bude připsáno na sbírkové konto.

³³ Autorka započítává všechny sbírkové školy, včetně té poslední, která bude dokončená během dubna 2013.

³⁴ Liší se v závislosti na potřebách komunity v konkrétní oblasti.

³⁵ Ze sbírky v letech 2007-2008 byl vystaven kromě školy 250 m hluboký vodní vrt, který v současnosti zásobuje cca 12 000 obyvatel pitnou vodou.

³⁶ V Etiopii trvá období sucha přibližně od poloviny září do konce května.

nemusí přerušovat školní docházku. (*Kunstová, 2011*) Kapacita jedné třídy ve sbírkových školách je maximálně 50 žáků.

Administrativní náklady projektu (např. bankovní poplatky nebo náklady na kampaň projektu v ČR) mohou ze zákona o veřejných sbírkách tvořit max. 5 %. Režijní náklady projektu *Postavme školu v Africe* (pronájem kanceláře v Etiopii, zaplacení tamního stavebního inženýra apod.) se pohybují do 20 % z celkových nákladů. (*Kotek, 2013*)

Od roku 2005 je každý rok postavena nejméně jedna sbírková škola, přičemž v letech 2006–2010 byly v rámci projektu vystaveny ročně školy dvě. Ve většině případů se jedná o výstavbu, vybavení nebo rekonstrukci základních škol, zejména prvního stupně ZŠ³⁷. (*Člověk v tísni, c2011b*) Životnost školy je odhadována na minimálně 20 let; během užívání tedy jedna škola při 200 žácích poskytne možnost studia nejméně pro 4 000 dětí. (*Kunstová, 2011*)

Školy jsou stavěny na vybraných místech, které byly vyhodnoceny jako „nejvíce potřebné“ podle předem určených kritérií. Příklady výběrových kritérií pro výstavbu školy jsou např. neexistence školní budovy v obci nebo zchátralá původní školní budova, množství dětí ve školním věku překračujících kapacitu školních zařízení, vzdálenost k nejbližší školní budově, dostupnost volného stavebního pozemku a v neposlední řadě ochota místních komunit podílet se na výstavbě i následném chodu školy. (*Štys a Kotek, 2011*)

Postup výstavby sbírkové školy je následující:

- Člověk v tísni, o.p.s. vybere podle určených kritérií konkrétní vesnici/obec, která nejlépe vyhovuje požadavkům
- vyhlášení výběrového řízení na dodavatele stavby³⁸
- tamní komunita vybere ve spolupráci s místními úřady přesné místo výstavby (stavební pozemek), vyčistí ho a připraví na stavbu
- komunita pod dohledem stavebního inženýra a supervizora vykope základy
- výstavba nové budovy/rekonstrukce školy místní firmou
- vybavení školy nábytkem místní partnerskou organizací Shiny Day
- předání školy místní okresní správě
- slavnostní otevření (*Štys a Kotek, 2011*)

Častým problémem, který přetrvává i po vystavení nové školy, je odlehlost místa, tedy obtížná dostupnost školy pro kvalitní učitele. V zájmu komunity je právě kvalita

³⁷ V Etiopii zahrnuje první stupeň ZŠ standardně 4 ročníky. Kompletní základní vzdělání má ročníků 8.

³⁸ Příklad: V roce 2010 se do výběrového řízení přihlásilo 5 místních firem, řízení vyhrála firma, jejíž nabídka byla nejvýhodnější kvalitou a rozsahem vykonávaných prací.

a dostupnost vzdělání. V některých případech se stává (např. při výstavbě školy v Yirgacheffe nebo v Loke Abaya), že po ukončení projektu ze strany NNO Člověk v tísní, místní obyvatelé uspořádají sbírku a z vybraných peněz sami vystaví a vybaví ubytovnu pro učitele. Škola se tak může stát komunitním centrem, které při zapojení více obyvatel přispěje k jejich rozvoji. (*Člověk v tísní, c2011a*)

Koordinátorka mise v Etiopii v roce 2009 – *Michaela Brožová Burdová* uvedla, že [„pokud místní musí vynaložit své prostředky, ať finanční nebo ve formě materiálu a práce, cítí za školu a její budoucí fungování větší odpovědnost.“]. (*Člověk v tísní, c2011a*) Po ukončení stavby je škola oficiálně předána do správy místnímu okresnímu úřadu a komunitě³⁹. Samostatnost, udržitelnost a další fungování školy i po ukončení projektu je jeden ze základních předpokladů jeho úspěšnosti.

Sbírky slouží přímo na výstavbu (nebo rekonstrukci) a vybavení škol, případně na přívod pitné vody či výstavbu latrín, ale další projekty, které probíhají po výstavbě (např. práce s komunitou) jsou financovány z jiných zdrojů. Samotnou stavbou školy spolupráce místních s organizací Člověk v tísní nekončí. Po otevření školy probíhají školení učitelů i ředitelů škol, kteří se tam mimo jiné učí, jak používat moderní metody učení namísto klasického memorování (zavádění moderních metod do výuky). Mají-li školy dostatečně velký pozemek, jsou na nich založeny např. ovocné sady, které slouží částečně jako zdroj příjmů pro školu a částečně jako další prostory pro výuku. Člověk v tísní po dokončení stavby pomáhá také místním komunitám s vytvořením „Sdružení rodičů a přátel školy“, jehož členové se schází a pořádají pravidelná setkání s učiteli i s rodiči dětí, kde diskutují o docházce, prospěchu nebo chování žáků. (*Člověk v tísní, c2011a*)

Ve většině míst, která splnila podmínky pro zahájení stavby nové školy, před výstavbou škola v blízkém okolí nebyla. Pokud byla škola hodně vzdálená (někdy i 8-10 km), někteří rodiče své děti do školy ani neposílali, protože to bylo příliš daleko. Jiné děti musely chodit denně dvě hodiny do školy a zpět. Pokud v některých vesnicích školy již stály (např. škola ve městě Debre Sina nebo ve vesnici Mesinchu), tak byly buď ve velmi špatném stavu (malá okna, prašné podlahy, špatné stavební materiály, málo kvalifikovaní učitelé) nebo přeplněné a již nemohly přijímat další děti. (*Člověk v tísní, c2011a*)

³⁹ Komunita participuje na dalším chodu školy (opravy, úklid, v případě potřeby dostavba např. ubytovacích budov apod.)

Projekt *Postavme školu v Africe* nezahrnuje další příspěvky dětem na uniformy, jídlo či školní pomůcky, ale podle slov *Kotka (2013)*, finančního manažera mise v Etiopii je hlavním problémem v oblastech právě fakt, že v blízkosti bydliště škola není nebo její kapacita nestačí. Každá škola, která je postavena organizací Člověk v tísní je vybavena a ihned naplněna studenty. Nošení uniforem v chudých vesnicích na jihu země, kde školy vznikají, není dodržováno (tzn. povinné je, ale nedodržování je tolerováno). Pro projekt tedy ekonomická situace rodin není zásadní a koordinátorům nejsou známy žádné diskriminační faktory (např. finanční neschopnost pořídit dítěti uniformu), které by některé děti znevýhodňovaly oproti jiným. (*Kotek, 2013*)

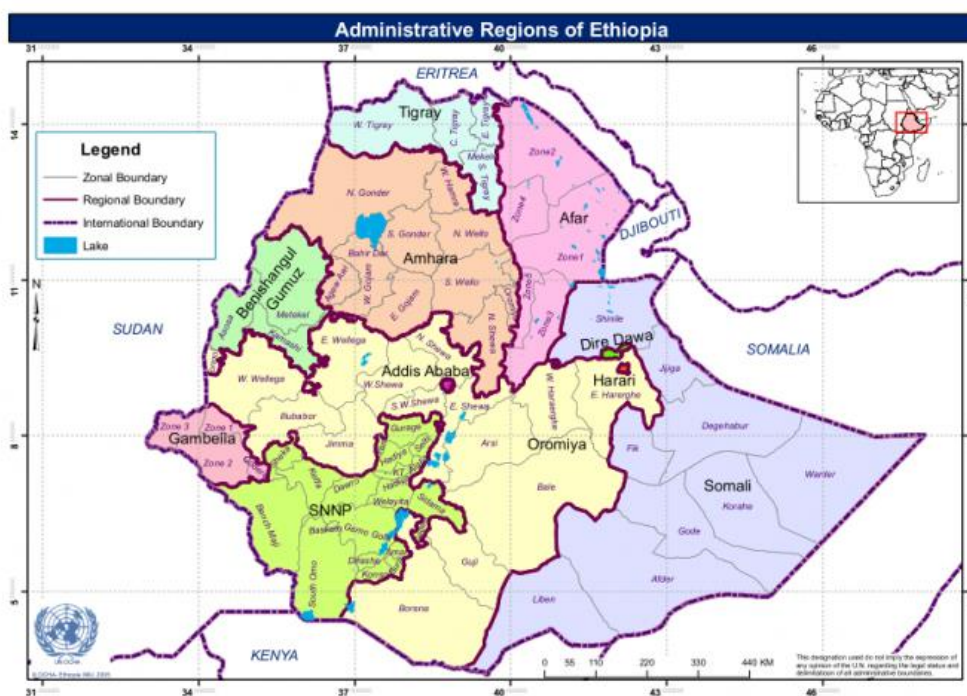
Trochu specifickým příkladem je v tomto ohledu internátní škola v Awasse (Awassa Boarding School). Do této školy chodí pouze děti, kterým rodiče zemřeli na onemocnění AIDS. K již existující škole byla v roce 2010 v rámci projektu *Postavme školu v Africe* dostavěna nová dvoupatrová budova, ve které se nachází 4 třídy, knihovna, sklad, počítačová učebna a učitelské kanceláře. Výstavba budovy a kompletní vybavení přišlo přibližně na 3,4 milionů Kč. Na této škole s organizací Člověk v tísní spolupracovala místní nezisková organizace Shiny Day. Sirotci s HIV/AIDS mají navíc nárok na psychosociální podporu. Všichni zařazení studenti (tj. sirotci) dostanou uniformy, školní potřeby a jsou jim zaplacený vstupní poplatky na školu. Těm nejpotřebnějším (bez příbuzných, kteří by se o ně postarali) je poskytnuto také ubytování, strava či péče sociálního pracovníka. (*Člověk v tísní, c2011a*)

Přestože je kampaň *Postavme školu v Africe* projektem, který funguje samostatně a nenavazuje na žádný širší vzdělávací program jiných organizací nebo vlád, lze říci, že se soustředí na dlouhodobou udržitelnost projektu i po jeho oficiálním skončení. Práci na projektech v oblasti vzdělávání (výstavba škol) jim velmi usnadňují osobní vztahy s místními komunitami a blízká spolupráce s místními organizacemi (např. NNO Shiny Day). Projekt se soustřeďuje na odlehle oblasti, kde škola dosud není nebo je příliš vzdálená (případně ve velmi špatném stavu) a kde tak vzniká přetlak studentů. Podle oficiálního prohlášení organizace Člověk v tísní děti často nechodí do školy právě proto, že nemají kam. (*Člověk v tísní, c2011b*) Výstavba školy pomáhá tento problém řešit. Z toho lze odvodit, že se NNO Člověk v tísní snaží pomocí výstavby kvalitních škol a následném školení učitelů a další práce s komunitou odstranit příčiny nízké školní docházky, nekvalitní výuky a negramotnosti obyvatel.

2.1. „Postavme školu v Africe“ v Etiopii

Výstavba škol v rámci projektu *Postavme školu v Africe* probíhá v Etiopii, většina z postavených škol je situována ve Státě jižních národů, národností a lidu (viz obrázek 1). U zrodu projektu v Etiopii stál v roce 2003 ředitel společnosti Člověk v tísni – Šimon Pánek spolu s Junákem – svazem skautů a skautek. (Kotek, 2013)

Obrázek 1: Lokalizace administrativních regionů v Etiopii

Zdroj: Reliefweb, 2005

Stát jižních národů, národností a lidu je na mapě označen světle zelenou barvou a zkratkou podle anglického názvu – SNNP. V této oblasti se nachází většina škol postavených z projektu *Postavme školu v Africe*.

V následujících odstavcích autorka uvádí základní socio-ekonomickou charakteristiku Etiopie. Počet obyvatel Etiopie je přibližně 86,5 milionů, z toho je téměř 41 % mladších 15 let. Procento lidí žijících na venkově je 83 %, tj. většina. Naděje na dožití při narození je téměř 60 let. Gramotnost dospělých obyvatel je pouze 39 %, průměrná doba školní docházky je 2,2 let. (UNDP, 2012) Gramotnost mladých ve věku 15-24 let byla 55 % v roce 2007. (The World Bank, c2013b) Očekávaný počet let školní docházky dětí je 8,7. Míra zapsaných dětí na základní školy je 83,5 % (žáci ve věku 7–14 let), poměrem je míra zapsaných dívek o 5 % nižší⁴⁰. Středoškolská docházka je

⁴⁰ To souvisí i s velmi brzkými sňatky dívek, některé jsou svými rodiči stále provdávány i v 7 nebo 8 letech.

26,5 % (žáci ve věku 15-18 let). (*UNICEF, 2012b*) Pouze 39,4 % učitelů v zemi je kvalifikovaných. Veřejné výdaje na vzdělání tvoří 4,7 % HDP⁴¹. (*OECD, c2013*)

Podle posledního sčítání je náboženské složení v Etiopii následující: převažuje etiopská ortodoxní církev: 44 %, velký počet obyvatel vyznává sunnitský islám 34 %, křesťanství asi 19 % (z toho přes 18 % protestantské), tradiční africká náboženství (animismus) aj. (*CIA, 2013a*)

Hrubý domácí produkt na osobu v paritě kupní síly je 979 USD. Více než třetina obyvatel žije v extrémní chudobě, tj. pod 1,25 USD na den (přibližně 39 %). (*UNDP, 2012a*) Míra nezaměstnanosti mladých (15–24 let) je cca 25 %. (*CIA, 2013a*)

Celkový počet lidí nakažených virem HIV se pohybuje okolo 2 milionů, tj. 2,3 % všech obyvatel Etiopie. HIV prevalence u dospělých lidí je v současnosti 1,4 %. Odhadovaný počet sirotků (ve věku 0–17 let) v zemi, kterým zemřeli rodiče následkem onemocnění AIDS, je okolo 950 tisíc. (*UNAIDS, 2011*) Etiopské rodiny mají běžně 5–6 dětí. Protože je v zemi velmi nízká míra urbanizace, většina lidí žije na venkově, kde nemají přístup ke kvalitní zdravotní péči. V zemi je navíc velký nedostatek lékařů, podle odhadů je v Etiopii pouze 1 200 praktických lékařů ve veřejném zdravotnictví. Nedostatečná zdravotní péče přispívá k dalšímu šíření viru HIV. Odhaduje se, že pouze 10 % obyvatel, kteří jsou HIV pozitivní, o své onemocnění ví. Velkým problémem jsou těhotné ženy, které neužívají antiretrovirální léčbu, aby zabránili přenosu nemoci na jejich děti. (*African Services Committee, c2009*) Přístup k pitné vodě má pouze 38 % obyvatel. Ve městech je to 98 %, na venkově pak pouze 26 %. I z tohoto hlediska je šíření osvěty a vzdělání obyvatel velmi důležité. (*UNICEF, 2012b*)

Více než třetina obyvatel Etiopie žije pod hranicí chudoby⁴². K čisté vodě má na venkově, kde žije většina Etiopanů, přístup pouze 26 % obyvatel. Vysoký počet nakažených lidí virem HIV/AIDS v souvislosti s nedostatečným zdravotnictvím v zemi vede k jeho dalšímu šíření. Situace nízké gramotnosti dospělých obyvatel (méně než 50 % – jedna z nejnižších na celém africkém kontinentu), nedostatek kvalifikovaných učitelů a diskriminační přístup ve vzdělávání dívek v zemi je výhledem do budoucna alarmující a je zřejmé, že vzdělání v Etiopii je sektor, který by měl být nadále posilován a má stále velké rezervy. K zlepšení situace pomáhají přispívat bilaterální i multilaterální donoři, ale nutná je především intervence ze strany vlády pomocí

⁴¹ V České republice je toto číslo 4,5 %.

⁴² Podle definice Světové banky živobyť za méně než 1,25 USD na osobu na den.

vládních programů a reforem. Rozvoj moderního vzdělání je v Etiopii teprve v rané fázi. (*Kassa, 2003*)

Školní systém v Etiopii byl ovlivněn a řízen etiopskou pravoslavnou církví až do 20. století, kdy došlo k sekularizaci náboženství od školství. Etiopané mají své vlastní písmo, které je velmi složité (Ge'ez), vyučovacím jazykem jsou amharština nebo místní jazyky, angličtina je vyučována jako první cizí jazyk.

V Etiopii jsou v současnosti všechny typy státních škol zdarma – jak základní školy, tak střední či odborné školy a vysoké školy. Soukromé školy jsou většinou vedeny neziskovými organizacemi nebo církví. Základní školy jsou rozděleny na dvě části, na 1.–4. stupeň a na 5.–8. stupeň. Děti chodí na základní školy v různém věku, protože celá společnost je silně agrární a teprve prochází změnami od tradičního vzdělávání⁴³ (příp. u muslimů od islámu, učení v mešitách) k modernímu způsobu vzdělávání. (*Kassa, 2003*)

Výuka často probíhá z kapacitních nedostatků tzv. na dvě (až tři) směny, kdy se část žáků učí dopoledne a část odpoledne (případně ráno, odpoledne a večer). V jedné třídě na jednoho učitele přesto bývá až 70 studentů, což znesnadňuje práci s dětmi a snižuje kvalitu vyučování. (*Kunstová, 2011*) Po absolvování základní školy mohou jít děti na střední školu, která je také rozdělena na dvě části – 7. a 8. ročník a 9. a 10. ročník. Poslední dva ročníky jsou zaměřeny buď na vyučení se řemeslu nebo na přípravu na vysokou školu.

Vysoké školy jsou dostupné především ve větších městech. První univerzita vůbec byla v Etiopii založena v 50. letech v hlavním městě Addis Abeba. (*Kassa, 2003*)

Kvalita a dostupnost vzdělání se v Etiopii zlepšuje a zpřístupňuje teprve v posledních letech a celý proces je velmi pomalý. Přestože školní docházka je zdarma, existuje stále mnoho důvodů, proč rodiče do školy své děti ani nepošlou. Někteří věří, že když jsou děti ve škole, nezvládnou sami starost o domácnost (také s ohledem na příjem, který by dítě mohlo do rodiny přinést, kdyby šlo rovnou pracovat).

Širší práce s komunitou (tedy její systematické vzdělávání) se jeví jako žádoucí a potřebná, aby se postupně měnila sociální struktura obyvatelstva. Děti pak budou více podporovány, aby do školy chodily a aby se dobře učily.

⁴³ Souhrn společenských, kulturních a vzdělávacích zvyků – v tomto případě často přetrvávají metody výuky jako fyzické tresty nebo pouhé učení se z paměti (memorování) bez aktivního zapojování dětí.

3. Adopce na dálku®

Adopce na dálku byla popsána jako určitá alternativní forma rozvojové spolupráce, která je svou působností v ČR velmi oblíbená a rozšířená. Práce dále seznamuje s fungováním a hlavními principy distančních adopcí na příkladu *Adopce na dálku®*.

Realizátorem *Adopce na dálku®* je Arcidiecézní charita Praha, která je centrálou českých poboček celosvětové organizace Caritas Internationalis. Implementace probíhá již 20. rokem (tj. od roku 1993), což je nejdéle ze všech organizací, které adopce v ČR realizují. (*ADCHP, c2013a*)

Charita Česká republika⁴⁴ je křesťanská organizace založená a fungující na hodnotách křesťanské lásky a pomoci lidem v nouzi, lidem chudým a potřebným. Historie činnosti ADCH v ČR sahá již do období 1. republiky, obnovena byla na začátku 90. let minulého století. Zřizovatelem Arcidiecézní charity je jako samostatná právnická osoba Arcibiskupství pražské, je tedy součástí struktury církve. Mezi jeden z hlavních bodů činnosti ADCH Praha patří právě zřizování a organizace adopcí na dálku v zahraničí. (*ADCHP, 2005*)

Během fungování *Adopce na dálku®* dárci pomohli bezmála 30 tisícům⁴⁵ velmi chudých dětí a sirotků, kterým bylo poskytnuto vzdělání a základní zdravotní péče, která ve vybraných zemích velmi zaostává. Zároveň program podporuje samostatnost, zodpovědnost za sebe sama a rozvoj komunit a prostředí, ve kterém žijí.

Adopce na dálku® probíhá v šesti rozvojových zemích – v Indii, Ugandě, Thajsku, Bělorusku, Zambii a v Demokratické republice Kongo. V místech realizace spolupracuje s místními pobočkami organizací Caritas (pokud jsou v místě implementace přítomny⁴⁶) nebo s organizacemi, s kterými ADCH Praha v minulosti navázala a nadále udržuje partnerské kontakty (např. dceřiná místní organizace *Uganda-Czech Development Trust* v hlavním městě Ugandy v Kampale nebo spolupráce s *řeholnými sestrami Královny Apoštolů* v Indii).

⁴⁴ pod kterou spadají všechny pobočky diecézních a arcidiecézních charit v ČR

⁴⁵ Obecná informace z webových stránek organizace ADCH Praha, bohužel se nepodařilo zjistit přesný počet adoptovaných dětí za jeden rok, ani finanční sumu. ADCH Praha autorce tuto informaci odmítla poskytnout s odůvodněním, že se jedná o interní informace. Pro možnost představy: Občanské sdružení ADRA, které realizuje v Bangladéši projekt Adresné dárcovství „Banglakids“ podpořila v roce 2012 díky 900 dárčům vzdělání pro přibližně 1 650 dětí za celkovou sumu 8,7 milionů Kč. (*Hejňáková, 2013*)

⁴⁶ Seznam všech národních a jim podřízených Caritas ve světě je možno najít na adrese: <http://www.caritas.org/worldmap/index.html>

Výše daru na vzdělávání dítěte se liší primárně podle země a typu vzdělání (internátní x denní, soukromá x státní škola aj.). Částka se navíc mění v závislosti na věku dítěte a poskytované zdravotní péči (odvíjí se od aktuálního zdravotního stavu). Jednotlivé země, kde *Adopce na dálku*[®] probíhá, jsou vybírány podle konkrétních potřeb zemí, podle míry politické stability a podle toho, zda je v místě spolupracující partnerská organizace ADCH Praha, která v tamních podmínkách dohlíží na správné využívání finančních prostředků. Podporovány jsou děti jak na základních (definice „dítě“), tak na středních, ale i vysokých školách (definice „student“⁴⁷) – viz tabulka 1.

Tabulka 1: Výše příspěvků na *Adopce na dálku*[®] v jednotlivých zemích v roce 2013 (1 dítě/rok v Kč)

Země realizace <i>Adopce na dálku</i> [®]	dítě	Student	Novic ⁴⁷	Bohoslovec ⁴⁸
Indie	4 900,-	6 000,-	6 000,-	6 000,-
Uganda	7 000,-	7 000,-		8 500,-
Thajsko	5 500,-	7 000,-		
Bělorusko	6 900,-	6 900,-		
Zambie	8 000,-	8 000,-		
DR Kongo	7 000,-	7 000,-		
<i>průměrná roční výše příspěvků</i>	6 780,-			

(Zdroj: upraveno dle ADCHP, c2013a)

Průměrný sponzorský příspěvek vypočítaný ze všech uvedených dat v tabulce je 6 780 Kč na jedno dítě na jeden kalendářní rok. V darované částce je obecně⁴⁹ zahrnuto: výše školného a související poplatky (např. za zkoušky), povinná školní uniforma, školní pomůcky, internátní pobyt nebo cestovné do školy, hodiny doučování a jiné mimoškolní aktivity⁵⁰, zdravotní péče, praktický dárek dítěti jménem dárce ČR (1x ročně, obvykle před Vánoci – např. moskytiéry, matrace aj.), osvěta v ochraně dětských práv, péče sociálního pracovníka a v posledních letech je také kladen větší důraz na podporu komunity (diskuze o důležitosti a roli vzdělávání v životech dětí). (ADCHP, c2013a) Z každého příspěvku tvoří administrativní náklady v ČR 8 % (mzdy, provoz kanceláří, kontrolní výjezdy do zemí), 2 % jdou na rozvojové projekty v jednotlivých centrech pomoci, 90 % ze sponzorské částky je odesláno na účet do

⁴⁷ Novic= student připravující se na kněžství jako řeholník v klášteře. Příprava na společenský život a skládání slibů. Mohou zvážít, zda vstoupí. (ABZ slovník cizích slov, c2006)

⁴⁸ Bohoslovec= student teologie; v katolické církvi uznávající římskou autoritu a bydlící v tzv. kněžském semináři. (Život rozdělen na duchovní život a studium.) (ABZ slovník cizích slov, c2006)

⁴⁹ Obsah podpory je upraven vždy podle různých podmínek v oblasti a v zemích implementace.

⁵⁰ Mezi mimoškolní aktivity dětí patří např. různé sportovní i stolové hry, exkurze, školní výlety, soutěže, kroužky apod. (ADCHP, c2013c)

cílové země. 12 % z celkové částky je využito opět na administraci a rozvojové projekty v místě. Celkem tedy 78 % objemu pomoci od jednoho dárce doputuje ke sponzorovanému dítěti. (Křištofová, 2006)

Rozšíření o spolupráci s komunitou bylo vyhodnoceno jako udržitelnější, citlivější k místním podmínkám a především vytváří větší „domácí“ motivaci ke studiu dětí. Zvláště na vesnicích lidé žijí a spolupracují v komunitách a mají velmi vázané, blízké vztahy. Při komunitní spolupráci se tak mohou např. sourozenci podporovaných dětí účastnit doučovacích hodin, rodiče se mohou potkávat na společných setkáních, vzájemně se vzdělávat a vyměňovat zkušenosti, a mohou vytvářet tzv. svépomocné skupiny, což jim poskytuje mimo jiné možnosti spoření. (ADCHP, c2013a)

Každý sponzor, který se rozhodne adoptovat si dítě na dálku, má možnost výběru konkrétního dítěte z online databáze dětí, které čekají na svého adoptivního rodiče. Děti, které jsou do programu zapojeny, jsou vybírány místním sociálním pracovníkem, který v programu adopcí spolupracuje s místní komunitou a osobně zná místní poměry.

Podpořené děti jsou z rodin, které si nemohou z ekonomických důvodů dovézt dítě do školy nebo by dítě muselo z obdobných důvodů docházku ukončit před jejím řádným dokončením (většinou osiřelé děti nebo děti, které mají jen jednoho rodiče). Podmínkou pro zapojení dětí do *Adopce na dálku*® také je, že by samy měly projevit zájem o studium a tuto formu podpory. Jsou vybírány nezávisle na pohlaví a náboženské příslušnosti. Do výběru dětí není možné nijak ze strany dárce zasahovat, neexistuje tedy např. možnost podpořit sourozence vybraného dítěte. Jako dlouhodobý výsledek tohoto vzdělávacího procesu je očekávána větší samostatnost komunit, a zároveň tedy oblastí. (ADCHP, c2013c)

Sponzor dostává dva dopisy ročně, jeden zpravidla před Vánoci a druhý v období Velikonoc. Korespondence je unikátní příležitostí reálného propojení dvou kulturně i historicky se lišících zemí. Dopisování však musí respektovat místní kulturu a zvyky, donor nemá dovoleno posílat a slibovat dítěti materiální ani jiné finanční dary nebo cennosti. Je žádoucí, aby se sponzoři pokusili skrze dopisy dítě neustále motivovat ke studiu, reagovat na jeho studijní výsledky a dát mu najevo, že nás úroveň jeho vzdělání velmi zajímá.

Pokud chce dítěti jeho sponzor pomoci nad vzdělávací rámec, má možnost zaslat finanční částku na účet ADCH Praha, která bude využita ve prospěch dětí a komunity na všechny projekty *Adopce na dálku*® podle konkrétní potřeby. Z těchto peněz bude

vše nakoupeno, zrekonstruováno, případně dovybaveno podle aktuálních potřeb (vyhodnotí oblastní pracovníci na základě potřeb komunit).

Kvůli špatným předchozím zkušenostem, kdy dárčům v některých případech chodily prosebné až žebravé dopisy, je na dárce poměrně výrazně apelováno, aby dětem a jejich rodinám nezasílali svou adresu nebo jakýkoliv osobní kontakt. Dopisy jsou doručovány přes místní partnerské organizace.

V současnosti není doporučeno, aby donoři jezdili navštívit „své adoptivní“ děti v jejich zemi. Diametrálně odlišné země představují riziko špatného pochopení chování a jednání, proto může mít návštěva na dítě, rodinu, ale tím i na společnost v jejich blízkosti velmi negativní dopad. Návštěva adoptovaného dítěte v České republice není možná a rovněž se neslučuje s výše zmíněnými rozvojovými principy podpory. (*ADCHP, 2011*)

Donor může svou finanční podporu kdykoliv dobrovolně ukončit. Stejně tak může svobodně ukončit podporu registrované dítě (resp. jeho rodina).

Nejčastější známé důvody ukončení vzdělávací podpory dítěte jsou:

- a) uzavření sňatku nebo otěhotnění,
- b) odstěhování rodiny z oblasti,
- c) dítě nebo rodina již nemají zájem o vzdělávání.

Dítě může být vyloučeno také organizací ADCH Praha, a to při nesplnění podmínek adopce (např. neplnění školních povinností, špatný prospěch). Jakkoliv je sponzorství ukončeno, spolu s ním končí i možnost dopisování. Cílem *Adopce na dálku*® je poskytnutí základního vzdělání těm, kteří by si ho nemohli za běžných okolností dovolit a podpora komunit a oblastí, nikoliv úzké osobní citové vazby mezi osvojitelem a osvojencem. (*ADCHP, 2011*)

Před zapojením do *Adopce na dálku*® většinou děti z Demokratické republiky Kongo a z Ugandy do školy nechodily. Situace v Indii a Zambii je o něco lepší, děti tam do školy dříve chodily, ale zpravidla jim hrozilo, že budou muset z nedostatečných finančních prostředků školní docházku předčasně ukončit. V Bělorusku jsou školy bezplatné a děti tam do školy chodí, proto jsou v tomto případě hrazeny podpůrné mimoškolní aktivity nebo je poskytnuta pomoc přímo sociálně slabým rodinám dětí.

Děti navštěvují školy, které mají vzdáleností nejbližší. Většinou se ale jedná o školy státní (které jsou co do kvality spíše na nízké úrovni) (*ADCHP, c2013c*), a proto je snaha poskytnout dětem lepší vzdělání na školách soukromých nebo rozšířit výuku na

státních pomocí různých vzdělávacích projektů a mimoškolních aktivit. Pokud v jejich blízkosti škola není vůbec, studují na vzdálenějších a zůstávají na internátě.

Po dosažení základního vzdělání jsou děti podle svých konkrétních možností posílány na technická učiliště nebo střední školy, a poté na vyšší a vysoké školy. Podle typu dosaženého vzdělání se z nich profesně nejčastěji stávají buď různí řemeslníci nebo sociální pracovníci, učitelé, zdravotní sestry nebo lékaři. (ADCHP, c2013c)

Sponzorská částka, která se pohybuje podle tabulky 1 od cca 5 tis. Kč do téměř 8 tis. Kč, zůstává řádově nezměněna. Přestože se podmínky v některých zemích postupně mění (např. vláda v Ugandě zavedla základní školní docházku zdarma), náklady na školní uniformu a jiné materiální či finanční položky si chudé rodiny stále nemohou dovolit. Pro mnohé děti proto zůstává *Adopce na dálku*® i nadále jednou z nejnadějnějších forem, jak dosáhnout alespoň základního vzdělání.

Adopce na dálku® je svým charakterem někde mezi projektovou a programovou spoluprací. Úzce spolupracuje s komunitou kolem zapojených dětí a s konkrétními dětmi, ale přitom nemá daný přesný moment ukončení. Její záměr je dlouhodobý, cílem by měla být vzdělaná oblast, která již nebude potřebovat vnější rozvojovou spolupráci. Způsobem, kterým pomoc poskytuje (posílání finančních částek), nicméně řeší spíše aktuální krizovou situaci chudých dětí a sirotků, kteří nemohou z ekonomických důvodů chodit do školy. Vypořádává se tedy spíše s důsledky než s příčinami problému.

3.1. *Adopce na dálku*® v Ugandě

Pro účely této práce je uveden konkrétní příklad *Adopce na dálku*®, a to z Ugandy, který je vybrán i z důvodu geografické blízkosti k Etiopii⁵¹, kde je realizován výše zmíněný projekt výstavby škol organizace Člověk v tísni, o.p.s.

Adopce na dálku® vznikla v Ugandě v pořadí ve třetí zemi (po Indii a Litvě) na začátku roku 2001. Hlavním cílem bylo dát i těm nejchudším dětem možnost chodit do školy. U zrodu stála pozdější vedoucí projektu Arcidiecézní charity Praha – Lenka Černá, která tou dobou byla na roční stáži v Ugandě. (Bauer et al. 2008) Lenka Černá (2008) popisuje, že při počátečním pobytu v Ugandě vyzorovala velké množství dětí, které nemohly chodit do školy z ekonomických důvodů. Obrátila se proto osobně

⁵¹ Tedy možnost příkladu na dvou afrických zemích, ostatní zařazené země pomoci *Adopce na dálku*® ADCH Praha jsou mimo africký kontinent.

na ředitele ADCH Praha, který nakonec souhlasil s rozšířením *Adopce na dálku*® v Ugandě.

Nejchudší a nejpotřebnější děti, které jsou zařazeny na seznam dětí čekajících na dárcce, jsou vždy vybírány demokraticky zvolenou komisí, která je od samého začátku sestavena z místních lidí (učitelé, rodiče, místní obecní úřady, křesťané i muslimové), a jejímž úkolem je zabránit lobbyingu místních elit (které by mohly usilovat o to, aby bylo zařazeno právě jejich dítě, přestože nepatří k cílové skupině) a má být pojištěním proti braní úplatků, proti zkorumpování projektu. Lidé v této porotě se schází s lidmi v komunitě a vedou s nimi rozhovory, aby byli neustále co nejvíce informováni. Počáteční participace velkého množství místních na adopcích byla pro celý průběh zásadní. (*Bauer et al. 2008*)

V následujících odstavcích autorka uvádí několik základních sociodemografických dat. V Ugandě žije přes 35 milionů obyvatel, z nichž více než polovina obyvatel je mladší 15 let. Gramotnost obyvatel⁵² je 76,4 %, přitom gramotnost mladých⁵³ lidí je vyšší, pohybuje se průměrně v celé zemi okolo 87 %. Na venkově žije 85 % obyvatel Ugandy. Naděje na dožití při narození je průměrně 54,5 let. Průměrná délka studia u dospělé populace je 4,7 let, očekávaná délka studia dětí je 11,1 let. Přes 89 % učitelů je kvalifikovaných. Veřejné výdaje na vzdělání tvoří 3,2 % HDP. (*UNDP, 2012b*)

Náboženské složení v zemi je následující: 42 % římský katolíci, 42 % protestanti, 12 % muslimů, 3 % místní domorodá náboženství a 1 % se podle posledního sčítání z roku 2002 nehlásí k žádné víře. Většina obyvatel jsou tedy křesťané, přičemž asi jedna desetina obyvatel vyznává islám. (*CIA, 2013b*)

Hrubý domácí produkt (HDP) na osobu v paritě kupní síly v Ugandě dosahuje 1,168 dolaru. Lidí, kteří žijí v extrémní chudobě⁵⁴ je v Ugandě 38 %. (*UNDP, 2012b*) Míra nezaměstnanosti mladých (15–24 let) je 5,4 %. (*CIA, 2013b*)

Na základní škole v Ugandě připadá na jednoho učitele cca 57 žáků, průměrný počet žáků ve třídě je 72. (*Uganda Bureau of Statistics, 2008*) Na střední školy dochází asi o polovinu méně studentů, na jednoho učitele připadá 21 studentů a ve třídě bývá průměrně 36 studentů. (*Uganda Bureau of Statistics, 2008*) Míra zapsaných dětí na základní školy je cca 92 %, na střední školy asi 21 %. (*UNICEF, 2012b*⁵⁵)

⁵² lidé starší 15 let, kteří umí číst a psát krátké texty v každodenním životě

⁵³ mladí ve věku 15-24 let věku

⁵⁴ podle definice světové banky s denním příjmem menším než 1,25 dolarů na den

⁵⁵ propočty dat o HIV/AIDS z roku 2009, data ke vzdělání odhadované z let 2005-2010

Odhadovaný počet lidí žijících s HIV/AIDS se pohybuje okolo 1,2 milionu obyvatel. Prevalence HIV/AIDS byla 6,5 %⁵⁶. Následkem častých úmrtí obyvatel (zejména v chudých oblastech na vesnicích, kde navíc není přístup k náležité zdravotní péči) v důsledku onemocnění touto chorobou mnoho dětí osiří; odhadem je to stejné číslo jako uvedený počet nakažených virem HIV/AIDS. Celkový odhadovaný počet sirotků⁵⁷ v Ugandě (tedy dětí, osiřelých i z jiných důvodů) je 2,7 milionů. Sirotci tvoří více než 12 % všech dětí do 17 let. Každá čtvrtá rodina tedy pečuje minimálně o 1 sirotka, přitom rodiny v Ugandě mají běžně i 6 dětí. (UNICEF, 2012a)

Z uvedených údajů vyplývá několik souvislostí, které mohou vypovídat o tom, proč byla pro *Adopce na dálku*® vybrána Uganda. Drtivá většina obyvatel žije na venkově, kde je špatná zdravotní péče i kvalita vzdělání. Porodnost v zemi je vysoká a třetina ugandské populace žije v extrémní chudobě. Uganda je země s nejmladším obyvatelstvem na světě.

S chudobou, zaostalostí a negramotností souvisí další šíření viru HIV/AIDS a rychle roste množství dětí – sirotků. (*Národní program boje proti AIDS v České republice, 2004*) Rodiny mají mnoho svých dětí a navíc děti v opatrovnictví, nemohou si tedy dovolit platit školní docházku všem.

Vzdělání dětí je nadmíru důležité, tvoří totiž již ve chvíli jejich raného dětství hlavní ekonomickou hybnou sílu příští generace. Jak bylo již uvedeno, základním cílem programu *Adopce na dálku*® je, aby znevýhodněné děti získaly vzdělání, naučily se samostatnosti a byly se po studiích schopni uplatnit co nejlépe na trhu práce. Zároveň mohou zvýšit životní úroveň sobě i svým blízkým. Do programu jsou nejčastěji zapojováni právě sirotci žijící u svých opatrovníků.

Školní systém v Ugandě funguje na principu tzv. tří trimestrů (za rok; stejně jako např. v Keni), mezi nimiž je vždy zhruba měsíc prázdninová pauza. Vláda umožňuje základní vzdělání pro všechny děti na státních školách zdarma. Státní školy však nemají prostředky, aby dětem zajistily řádné vybavení (školní učebnice, pomůcky, uniformy), často se navíc platí za doplňkové kurzy nebo zkoušky, proto vzdělání stále není dostupné pro všechny. Mnohé rodiny si ani bez poplatků za školné nemohou dovolit základní vzdělání pro své děti. (ADCHP, c2013d)

Třídy jsou často přeplněné a docházka učitelů do hodin je nepravidelná. Někdy nepřijdou vyučovat vůbec a žádné pokárání z vedení školy je většinou nečeká,

⁵⁶ procento nově nakažených lidí virem HIV/AIDS v roce 2009

⁵⁷ sirotci započítáni ve věku 0-17 let věku

což není samo o sobě dobrý morální příklad pro učící se děti. Děti se vše učí pamětní metodou, nikoliv interaktivně, natož pak formou diskuze. Na soukromých školách se sice platí školné, ale zato jsou kvalitnější (méně dětí ve třídě, možnost vybrat vhodného učitele). Soukromé školy jsou většinou založeny církví nebo místní komunitou. V zemi jsou dostupné MŠ (3 roky), ZŠ (7 let) SŠ (6 let), učiliště (2–3 roky) a pro ty nejnadanější také školy vysoké (5 státních), kde mají dobří studenti možnosti stipendií a množství VŠ soukromých (2–3 roky). (*ADCHP, c2013d*)

Chudoba tamějších obyvatel je komplexní problém, který s sebou nese další příčiny, důsledky i rizika. Vzdělávání obyvatel je bezpochyby jedním z nejdůležitějších nástrojů rozvojové pomoci a je úzce spojeno s ekonomickým rozvojem zemí. (*Samoff, 1999*)

4. Srovnávání

Cíle obou popsaných příkladů rozvojové pomoci jsou totožné: podporovat vzdělávání v rozvojové zemi, zvýšit počet vzdělaných lidí a pomoci chudým lidem, aby se uplatnili na trhu práce a vymanili se tak z chudoby. (*ADCHP, c2013a a Člověk v tísni, c2011b*)

Forma pomoci adopcí na dálku a výstavby škol se však liší. Na základě výše popsaného lze mezi nimi vyvodit jeden principiální rozdíl, a to že *Adopce na dálku*® je zaměřena na podporu jednotlivce, zatímco projekt *Postavme školu v Africe* na podporu širší komunity.

V následujících podkapitolách si autorka klade za cíl porovnání projektu *Postavme školu v Africe* a *Adopce na dálku*® z pohledu českého soukromého dáorce. Dárci mohou mít různé motivy, proč chtějí pomáhat, od motivací spadajících do kategorie sobeckých až po motivace altruistické (viz kapitoly 4.2. a 4.3.).

Realizátoři, kteří jsou hnáni altruistickými motivy, mají přirozený zájem na tom, aby rozvojová spolupráce byla co nejefektivnější (tj. aby co nejvíce pomáhala v zemi realizace). Takto vznikla např. Pařížská deklarace o efektivnosti rozvojové pomoci, Akční agenda z Akkry (*OECD, c2013b*) a celá řada dalších mezinárodních iniciativ, které se soustředí na zvýšení efektivnosti. Altruistické motivy vedou k realizaci nezištné pomoci, kdy se donor snaží pomoci lidem v zemích příjemce pomoci dle jejich potřeb. (*Berthélemy, 2005*)

Realizace rozvojové spolupráce je někdy motivována tím, že z ní má prospěch dárců (může se jednat např. o jeho "dobrý pocit" či budování dobré image – viz níže). Pohnutky odpovídající tomuto popisu nazýváme jako egoistické⁵⁸.

Donoři motivy své pomoci často kombinují. (*Canavire et al., 2005 a Berthélemy, 2005*). *Canavire et al. (2005)* konstatují, že sobecké motivy hrají velkou roli především v rámci bilaterální pomoci, neboť v rámci pomoci multilaterální se je jednotlivým donorům hůře prosazuje. Jak projekt *Postavme školu v Africe*, tak *Adopce na dálku*[®] jsou realizovány jako bilaterální pomoc a tudíž autorka považuje za relevantní v dalších kapitolách (viz kapitoly 4.2. a 4.3.) diskutovat oba druhy motivů (tedy jak altruistické, tak sobecké).

4.1. Individualistický vs. komunitní přístup

Individualistický přístup si klade za primární cíl podpořit jednotlivce z komunity, kterému poskytne plnou výši pomoci (ať už jde o vzdělání, zdravotní péči nebo stravu). Stát by měl podle vyznavačů individualistických přístupů v rámci veřejného zájmu podporovat rozvoj jednotlivce a pomáhat zejména těm, kteří se o sebe nedokáží nebo nemohou postarat. Myšlenkou podpory jednotlivce je, že vzdělaný jedinec poté podpoří a na získaných znalostech přispěje k rozvoji komunity, které bude své vědomosti dále předávat a tím ji rozvíjet. (*Kotrusová, 2013*)

Některé organizace se záměrně snaží propagovat právě rozvoj jednotlivých osobností, aby si uvědomily své priority. Jednotlivci se tak soustředí na svůj osobnostní rozvoj a na své vzdělávání. Společnost takový přístup kritizuje a zájem o sebe sama na úkor komunity považuje za sobecký. (*Freidus, 1995*)

Komunitní přístup⁵⁹ je založen na předání kontroly nad rozhodováním a plánováním lokální rozvojové pomoci místní komunitě (tj. komunitě v rozvojové zemi), včetně částečné kontroly investic. Jinými slovy většina aktivit vychází z komunity a zahrnuje využití jejich dovedností. Jedině pomocí participace místních na rozhodování a na chodu projektu lze dosáhnout celkového posílení komunity. (*The World Bank, c2011*)

Kolektivistický přístup klade důraz na spolupráci v komunitě, na dobro a prospěch celé komunity, nikoliv pouze jednotlivce. Vyzdvihuje povinnosti a odpovědnost

⁵⁸ také sobecké (self-interest)

⁵⁹ také kolektivistický přístup

místních jednotlivců vůči společnosti. Příkladem ideologie, z které komunitní přístup vychází je socialismus. (Kotrusová, 2013)

Většina lidí žije ve světě, kde převažuje zájem skupiny nad zájmy jednotlivce. Taková společnost je nazývána jako kolektivistická a převládá ve východních a románských kulturách (např. Japonsko, Francie). (Průcha, 2007) Výrazné prvky kolektivismu vykazují také tradiční africké kultury. (Fiske, 2002) Menšinová část obyvatel žije ve světě, ve kterém převažují zájmy jednotlivce nad zájmy komunity. Takovým příkladem jsou spíše západní země (např. USA, Česká republika, Německo). Individualismus a kolektivismus se v jednotlivých kulturách vzájemně prolíná. (Průcha, 2007)

Adopce na dálku® je typickým příkladem individualistického přístupu. Podporuje jednotlivce, vybírá nejpotřebnější a znevýhodněné děti z komunity, kterým poskytuje vzdělání, školní uniformy, stravu a základní zdravotní péči. Komunitu podporuje přímo pouze na úrovni rodin zapojených dětí, organizováním společných setkání, diskuzí apod.

Projekt *Postavme školu v Africe* je naopak příkladem přímé podpory širší komunity. Výstavbou školy organizace Člověk v tísni podpoří naráz stovky dětí a dále pracuje s místní komunitou, která se aktivně zapojuje do budování i následného chodu školy. Snaží se o vytváření komunitních vzdělávacích center v okolí školy nebo o založení Sdružení rodičů a přátel školy, které dále spolupracuje s místním obyvatelstvem. Na individuální úrovni podporuje učitele, které se snaží vyškolit v užívání moderních vyučovacích metod a očekává, že jejich použití v praxi bude přínosem pro celou komunitu.

V zásadě nelze objektivně zhodnotit, který přístup je lepší nebo horší. Individualismus i kolektivismus jsou ideologické pojmy a záleží na každém, který z těchto ideologických principů mu je bližší. Lze předpokládat, že dárce, který preferuje individualismus, se přikloní spíše k rozvojové spolupráci založené na individualismu (v tomto případě *Adopce na dálku*®). Stejně tak lze předpokládat, že dárce, který preferuje kolektivismus, se přikloní spíše k rozvojové spolupráci založené na kolektivistických principech (*Postavme školu v Africe*).

4.2. Sobecké motivy

Donoři mívají různé motivace pro podporu rozvojové pomoci. Známa je dichotomie egoismus – altruismus, kterou autorka dále rozvádí v kapitole 4.2. a v kapitole 4.3.

Na úrovni donorů – států může být pomoc použita např. jako nástroj podpory exportu výrobků z donorské země do země příjemce pomoci. Umístění rozvojové pomoci bývá do jisté míry spojeno také s původními koloniálními vazbami ve vztahu kolonizátor (donor) – kolonizovaný (příjemce) nebo se současnými politickými či národními strategickými zájmy. (*Canavire et al., 2005*)

Osobní zájmy donora tedy hrají velkou roli při rozdělování rozvojové pomoci. Zahraniční pomoc se tak stává jedním z politických nástrojů při dosahování subjektivních zájmů donorské země (nikoliv altruistických, jak tvrdí politici ze Západu). Následkem tohoto tvrzení bylo světově uznávanými ekonomy (*např. Collier a Dollar, 2002 in Canavire et al., 2005*) konstatováno, že se při současném způsobu alokace pomoci (kdy velkou roli hrají politické a ekonomické zájmy donora) nedostává potřebná pomoc do nejchudších zemí. Humanitární a rozvojové zájmy zemí příjemců pomoci, a to včetně cíle snižování extrémní chudoby mají v rozhodování donorské země někdy velmi nízkou (až nulovou) váhu. (*Canavire et al., 2005*)

Egoistické zájmy donorů hrají svou roli mezi menšími soukromými donory. Mnoho soukromých dárců si skrze současný trend veřejnosti – poskytování rozvojové pomoci – dělají dobré jméno nebo primárně uspokojují svou osobní potřebu „konat dobro“. Podle specialistky na lidská práva, *Marianne Elliott (2010)* je důležitým faktorem sponzorství dětí naplňování potřeb dárců. Uvádí, že dálkové adopce jsou navrženy hlavně tak, aby vyhovovaly dárcům, nikoliv sponzorovaným dětem (vazba na konkrétní dítě, osobní vztah s dítětem prostřednictvím poštovní korespondence). Stejná autorka došla spolu s dalšími experty k závěru, že život dítěte nemůže být vylepšen, aniž by nebyli zařazeni rodiče a posíleny celé komunity. Dodává, že si některé NNO, které adopce na dálku zprostředkovávají, ani cíl udržitelné rozvojové pomoci nekladou. (*Elliott, 2010*)

Dárci chtějí pochopitelně vědět, na co a jak jsou jejich peníze využity. V případě adopcí na dálku jsou v osobním kontaktu s příjemci (dětmi) a nabývají tak dojmu, že mají nad poskytnutými penězi kontrolu. Pochopení podstaty rozvojové pomoci je komplexní věc, která vyžaduje čas a pozornost. (*Elliott, 2010*)

Teorii uspokojení osobních potřeb donora při sponzorování dítěte podporuje několik výpovědí dárců, kteří v minulosti již podpořili projekt Adopce na dálku®.

Sponzoři dětí mají radost, že mohou někomu konkrétnímu pomoci a mají dobrý pocit. (Svobodová a Novák, 2013) Podle slov zástupce ředitele ADCH Praha Pavla Šimka jsou vztahy mezi dítětem (příjemcem pomoci) a dárce podporovány a garantovány už od začátku dárcovství a vyzdvihuje osobní zapojení dárce do projektu. (Šimek, 2013)

Z Šimkových vyjádření vyplývá, že osobní citové vazby jsou ve sponzorství dětí ADCH Praha očekávány od samého začátku, určitá míra uspokojení a egoismu donorů je tedy v tomto případě prakticky přirozená. U projektu *Postavme školu v Africe* organizace Člověk v tísni nejsou tyto sobecké motivy pomoci u dárce tak výrazné. Příkladem sobeckosti by však mohla být dobrovolná participace Junáku na veřejné sbírce, jejichž stěžejní spolupráci na projektu jim buduje dobré jméno. Ve srovnání s adopcí na dálku je však potenciální význam sobeckosti jako rozhodujícího faktoru, zda projekt podpořit či ne, u dárce ne tak významný.

4.3. Altruistické motivy

Altruismus je chování, které má za cíl dobro okolí. Dárce s altruistickou převahou smýšlení o rozvojové pomoci neočekává, že bude z pomoci jakkoliv sám profitovat. Rozhoduje se darovat jen na základě vlastních hodnot projektu.

Je známo základních 5 znaků altruismu, a to pomoc ve prospěch druhých (1), prováděna dobrovolně a záměrně (2), cíl pomoci je benefitem (3) a donor za poskytnutou pomoc neočekává žádnou vysokou odměnu (4). Jinými slovy, donor upřednostní zájmy druhých na úkor těch svých (5). (Zášková a Mlčák, 2009) Jako nejpřímochařejší příklady projevů altruismu uvádí literatura darování krve, orgánů nebo tělesných tkání.

Altruistické motivy, které jsou opakem egoistických, lze rovněž aplikovat na rozvojovou pomoc. Projekt *Postavme školu v Africe* je příkladem projektu, který cílí hlavně na altruisticky motivované dárce.

Přestože *Adopce na dálku*® cílí ve srovnání s projektem *Postavme školu v Africe* více na dárce, kteří jsou motivováni egoistickými zájmy, neznamená to, že by tato forma pomoci jednoznačně formou pomoci fungovala pouze ve prospěch dárce a ve prospěch příjemců nefungovala.

Existuje řada studií, které poukazují na pozitiva a pokrok v oblasti při poskytování této formy pomoci. Při sbírání dat z 6 zemí (Uganda, Keňa, Indie, Guatemala, Bolívie a Filipíny), kde sponzorství dětí probíhá, akademici došli k závěru, že počet let

průměrné školní docházky byl navýšen o 2,4 roku. Sponzorství mělo také pozitivní dopad na zaměstnanost, zvýšení svatebního věku (zejména u dívek) nebo na vedení komunity. (Wydick et al., 2011)

Altruisticky motivované dárce primárně zajímá, jestli spolupráce, kterou finančně podporují, naplňuje stanovené cíle a jestli jsou dosažené pozitivní změny trvalé (a tedy udržitelné). Schopnost produkovat zamýšlené výstupy a žádoucí výsledky se nazývá efektivnost. (Asia–Pacific Aid Effectiveness Portal, c2009)

Žádná veřejně dostupná nezávislá evaluace projektu *Postavme školu v Africe* ani *Adopcí na dálku*[®] neexistuje. Nelze tak objektivně konstatovat, jestli jsou naplňovány stanovené cíle (viz kapitola 4).

Na základě známých skutečností však lze alespoň konstatovat, že oba projekty produkují očekávané výstupy - školy stojí a po jejich předání místním úřadům fungují, sponzorované děti chodí do školy (pokud nechodí, přítok peněz je zastaven).

Vedlejším výstupem podpory vzdělání může být určitá míra zlepšení zdravotního stavu zapojených dětí, a to v obou případech. Finanční částka *Adopce na dálku*[®] přímo obsahuje finanční podíl vyhrazený na základní zdravotní péči (např. očkování). V případě, že dítě onemocní, jsou mu hrazeny veškeré výdaje spojeny s léčbou. Projekt *Postavme školu v Africe* dětem poplatky spojené se zdravotní péčí nehradí, z prostředků na výstavbu školy jsou ale budována vodovodní potrubí (přívod pitné vody) nebo např. latríny. Na základě přístupu k čisté a nezávadné vodě lze tedy předpokládat, že selepší zdravotní stav dětí/obyvatel⁶⁰. (Nebudou hrozit nákazy spojené s nedostatkem nebo se závadnou a špinavou vodou – např. průjmová onemocnění.)

Tyto příklady jsou opět aplikovatelné na individualistickou (podpora zdravotní péče jednotlivce) x komunitní podporu obyvatel (latríny ve škole, pitná voda v obci pro celou komunitu).

O udržitelnosti změn dosažených prostřednictvím adopcí na dálku lze jen těžko polemizovat. Dítě, které absolvuje školu, o toto vzdělání nemůže přijít. Projekt *Postavme školu v Africe* je z pohledu udržitelnosti z principu rizikový. Po dostavění/rekonstrukci školy je budova předána k provozování místní samosprávě. Původní donor (tedy Člověk v tísní) tak ztrácí kontrolu nad udržitelností výstupů. Čistě hypoteticky může provozovatel školy její provoz ukončit. Je však třeba zdůraznit, že se toto zatím Člověku v tísní nikdy nestalo a tento scénář je tak třeba považovat

⁶⁰ V podstatě celé komunity, protože přívod vody do vesnice znamená, že z vybudovaných studen budou čerpat i ostatní obyvatelé vesnic, nejen děti ve školách.

za velmi nepravděpodobný. Proto je participace a spolupráce místních obyvatel na projektu *Postavme školu v Africe* pro budoucí chod a fungování školy zásadní.

Závěr

Dominantní přístupy zahraniční rozvojové spolupráce ve vzdělávání se v čase měnily. V 50. letech 20. století převažovaly takové formy rozvojové spolupráce, které měly za cíl lákat obyvatele z rozvojových zemí do země donora (tj. do zemí rozvinutých), kde byli následně vzděláváni. Tato forma rozvojové pomoci časem vyvolala diskuze o „brain drain“. Na donorské země byl vyvíjen tlak, aby změnilly formu poskytované pomoci rozvojovým zemím. Tak se i stalo a dnes patří mezi jedny z mála forem pomoci, které se omezily na minimum.

V 60. letech byl vytvořen nový rámec rozvojové pomoci, který se zaměřoval na jednotlivé vzdělávací projekty přímo v zemích příjemce pomoci. Donoři si v tomto případě kladou za cíl pokrýt především investiční náklady namísto provozních (tedy např. financují školení učitelů namísto placení učitelských platů). Forma pomoci je nazývána projektovými přístupy. Nejčastěji se jedná o zahraniční vzdělávací projekty výstavby škol nebo školení učitelů v zemích příjemců pomoci.

90. léta jsou symbolizována programových přístupů pomoci. Rozvojové programy ve vzdělávání představují jednotnou politiku s dlouhodobým vzdělávacím plánem celého vzdělávacího sektoru. Mají za cíl zabránit fragmentaci rozvojové pomoci, snížit administrativní náklady projektů a přispět ke spolupráci mezi jednotlivými donory.

Souběžně s projekty a programy vznikala forma rozvojové spolupráce, která se zaměřuje na pomoc skrze vzdělání jednotlivců v rozvojových zemích – adopce dětí na dálku. Sponzorství dětí je realizováno pouze skrze neziskové organizace. Dětem je poskytnuto především vzdělání (pokrytí školních nákladů), ale také strava nebo zdravotní péče. Rozšíření adopcí na dálku lze mezi organizacemi pozorovat v 90. letech a od té doby zájem soukromých donorů o tuto formu adresné pomoci neustále narůstá.

V současnosti se setkáváme se všemi zmíněnými formami pomoci (kromě vzdělávání expertů v zemi donora), přestože některé převažují nad jinými. Zatímco velcí bilaterální (např. USAID) i multilaterální donoři (např. jednotlivé agentury OSN) soustředí svou pozornost na koordinaci sektorových přístupů, jež jsou výstupy Pařížské deklarace o efektivnosti pomoci a Akční dohody z Akkry; menší donoři nadále poskytují svou pomoc skrze jednotlivé projekty s nižším rozpočtem nebo skrze adopce na dálku. Menšími donory jsou myšleny buď země

(např. i Česká republika), které nemají tak velký objem poskytované finanční pomoci, aby mohly realizovat sektorovou pomoc nebo nevládní neziskové organizace. Neziskové organizace často získávají zdroje na implementaci vlastních projektů od soukromých dárců.

Na základě výčtu hlavních činností českých NNO (sdružených ve FoRS) v oblasti vzdělávání je patrné, že nejčastějšími českými projekty NNO ve vzdělávání v rozvojových zemích jsou výstavby škol nebo právě podpora vzdělávání dětí skrze adopce na dálku. Největší a mediálně nejvýznamnější kampaně takovéto pomoci v České republice jsou *Postavme školu v Africe* od společnosti Člověk v tísni a *Adopce na dálku*® organizace Arcidiecézní charity Praha. Organizace a jejich přístupy k pomoci jsou v práci nastíněny do té míry, aby je bylo možno v závěrečné části porovnat.

Cílem práce bylo zodpovědět dvě základní otázky. Odpověď na první otázku [„*Jaké jsou principiální rozdíly mezi projektem Postavme školu v Africe a Adopcí na dálku*®?“] byla zodpovězena v závěrečné srovnávací kapitole, zejména v podkapitole 4.1. Hlavním rozdílem mezi těmito projekty je způsob podpory vzdělávání.

V případě *Adopcí na dálku*® podporujeme jednotlivce a jeho vlastní osobností rozvoj, přičemž očekáváme, že po vystudování bude nabyté zkušenosti předávat dál a pomůže tak ke komunitnímu rozvoji. Projekt *Postavme školu v Africe* naopak poskytuje vzdělání více lidem současně. Tím, že organizace Člověk v tísni postaví školu, podpoří průměrně 200 dětí ve studiu ročně. Jedná se tedy o rozvoj komunity skrze samotnou komunitu.

Jde tedy o dvě odlišné teorie, jakým způsobem lze přispět ke zvýšení gramotnosti obyvatel v rozvojové zemi a jak pomoci tamním obyvatelům v rozvoji společnosti. Dvě odlišné myšlenky pravděpodobně znamenají také dvě odlišné skupiny podporovatelů. Každý donor by se tedy měl zamyslet, jaké hodnoty jsou pro něj důležité a na základě toho se rozhodnout.

Druhá otázka [Jaké motivy hrají roli v rozhodování soukromého dárcе o tom, který projekt podpoří?] byla rovněž zodpovězena ve srovnávací části práce (viz kapitoly 4.2. a 4.3.) Mezi základní motivy dárců, kteří přispívají nejen na vzdělávací rozvojové projekty, patří sobeckost nebo altruismus, příp. kombinace těchto dvou.

Podle Pařížské deklarace o efektivnosti pomoci jsou nejvíce efektivní altruistické pohnutky donorů, které velmi pravděpodobně odráží opravdové potřeby lidí v rozvojové zemi nezávisle na soukromých potřebách nebo osobních zájmech donora.

Vzdělání je jedním ze základních předpokladů rozvoje obyvatelstva. Neměl by být opomíjen význam vzdělání komunit na venkově, kde v rozvojových zemích (jak v Ugandě, tak v Etiopii) žije většinový podíl obyvatel. K dosažení pozitivního vývoje společnosti pomocí vzdělání je potřeba množství intervencí (místní vláda, rozvojové projekty i jiné formy pomoci) i aktivní zapojení místních obyvatel.

Seznam literatury

- ADCHP. 2005. Stanovy arcidiecézní Charity Praha. *Stanovy*. Praha: ADCHP Praha
- ADCHP. Podmínky a pravidla [online]. 2011.[cit. 10. 2. 2013] URL <<http://praha.charita.cz/zahranici/adopce-na-dalku/podminky-a-pravidla/>>
- ADCHP. Adopce na dálku [online]. c2013a.[cit. 10. 2. 2013] URL <<http://praha.charita.cz/zahranici/adopce-na-dalku/>>
- ADCHP. O nás [online]. c2013b [cit. 10. 2. 2013]. URL <<http://praha.charita.cz/onas/>>
- ADCHP. Často kladené otázky [online]. c2013c.[cit. 10. 2. 2013] URL <<http://praha.charita.cz/zahranici/adopce-na-dalku/faq-casto-kladene-dotazy/#Jak-se-vybiraji-zeme-a-kdo-pomoc-zajistuje>>
- ADCHP. Školní systém v Ugandě [online]. c2013d.[cit. 10. 2. 2013] URL <<http://praha.charita.cz/zahranici/projekt-skol/skolni-system-v-ugande/>>
- African Services Committee. Background: HIV/AIDS in Ethiopia [online]. c2009 [cit. 8. 2. 2013]. URL <<http://www.africanservices.org/index.php/African-Services-in-Ethiopia/Background-HIV/AIDS-in-Ethiopia>>
- Allocation: Do All Donors Behave the Same?. *Review of Development Economics*, Vol. 10, Issue 2. URL <<ftp://mse.univ-paris1.fr/pub/mse/cahiers2005/Bla05001.pdf>>
- Asia-Pacific Aid Effectiveness Portal. Harmonization [online]. c2009 [cit. 1. 2. 2013]. URL <<http://www.aideffectiveness.org/The-Paris-Principles-Harmonization.html>>
- Bauer et al. 2008. *Vzdělání na dosah/Adopce na dálku*. Praha: Triton. str. 18-20
- Berthélemy J. C. 2006. Bilateral Donors' Interest vs. Recipients' Development Motives in Aid
- Canavire G. et al. 2005. Assessing the Allocation of Aid: Developmental Concerns and the Self-Interest of Donors. *Working Paper No. 1253*. Kiel: Kiel Institute for World Economics.
- CIA. The World Factbook: Ethiopia [online]. 2013a [cit. 8. 2. 2013]. URL <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/et.html>>
- CIA. The World Factbook: Uganda [online]. 2013b [cit. 2. 2. 2013]. URL <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ug.html>>
- Člověk v tísni. O nás. [online]. c2013 [cit. 10. 2. 2013] URL <<http://www.clovekvtsni.cz/cs/o-nas>>
- Člověk v tísni. Škola v Africe: Jak mohu darovat [online]. c2011c [cit. 10. 2. 2013] URL <<http://www.skolavafrice.cz/jak-darovat>>

Člověk v tísní. Škola v Africe: Na co jsou peníze potřeba [online]. c2011b [cit. 10. 2. 2013] URL <<http://www.skolavafrice.cz/na-co-jsou-penize-potreba>>

Člověk v tísní. Škola v Africe: Postavené školy [online]. c2011a [cit. 10. 2. 2013] URL <<http://www.skolavafrice.cz/skoly>>

ČRA. Kde pomáháme [online]. c2009 [cit. 6. 4. 2013]. URL <<http://www.czda.cz/cra/kde-pomahame.htm>>

ČRA. 2010. *Koncepce zahraniční rozvojové spolupráce České republiky na období 2010-2017*. Praha: ČRA.

ČRA. Projekty [online]. c2009 [cit. 20. 12. 2012]. URL <<http://www.czda.cz/cra/projekty.htm>>

Dhillon P. 2011, The Role of Education in Freedom from Poverty as a Human Right. *Educational Philosophy and Tudory*. Vol. 43. URL <<http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=4&sid=c86791ed-5ad8-42cf-95da-a86dfada432f%40sessionmgr112&hid=127>>

Elliott M. 2010. *Child Sponsorships: Are they effective aid?* URL <<http://marianne-elliott.com/2010/05/child-sponsorships-are-they-effective-aid/>>

Fiske A. P. 2002. Using Individualism and Collectivism to Compare Cultures – A Critique of the Validity and Measurement of the Constructs: Comment on Oyserman et al. (2002). *Psychological Bulletin*, Vol. 128, No. 1. URL <<http://www.defenseculture.org/Research/researchfile/Fiske%202002.pdf>>

FoRS. Seznam členů a pozorovatelů [online]. 2012 [cit. 4. 4. 2013]. URL <<http://www.fors.cz/clenove-a-pozorovatele/seznam-clenu-a-pozorovatele/#.UXnWB6lqxJt>>

Freidus N. 1995. *Changes in the Valley: The Role of the Individual in Community Development*. Providence: Brown University.

Gittinger J. P. 1984. *Economic Analysis of Agricultural Project*. Washington: World Bank. URL <<http://www.stanford.edu/group/FRI/indonesia/documents/gittinger/gittinger.pdf>>

Hejňáková Š. E-mailová komunikace s Šárkou Hejňákovou (koordinátorka projektu Adresné dárcovství, ADRA). 11. 4. 2013. Praha.

Kassa T. 2003. *Ethiopia: A Country Education Profile (Fact Sheet)*. URL <http://www.bibl.u-szeged.hu/oseas_adsec/ethiopia_ed_profile.htm>

Kotek L. 2013. Rozhovor s Lukášem Kotkem (finanční manažer mise ČvT v Etiopii). 24. 4. 2013. Praha.

Kotrusová M. 2013. Přednáška Hodnoty a ideologie jako faktory ovlivňující a utvářející sociální politiku. *Úvod do sociální politiky*. Praha: Univerzita Karlova.

Křištofová I. 2006. *Usnadnění přístupu ke vzdělávání a k informacím pomocí projektu Adopce na dálku*®. Diplomová práce (vedoucí: Němec J.). Brno: Masarykova univerzita v Brně.

Kroulík M. 2011. *Adopce na dálku*. URL:
<<http://www.scribd.com/doc/50514568/Adopce-na-dalku>>

Kunstová P. 2011. *Deník z Etiopie*. URL <<http://krizovatka.skaut.cz/6595-peti-denik-z-etio pie>>

Kunstová P. 2011. *Jak probíhala sbírka Postavme školu v Africe v roce 2010?*. URL
<<http://krizovatka.skaut.cz/projekty/charitativni-akce/postavme-skolu-v-africe/5834-jak-probihala-sbirka-postavme-skolu-v-africe-v-roce-2010/>>

Lukešová A. 2013. Rozhovor s Annou Lukešovou (mluvčí skautu). 18. 4. 2013. Praha.

Macalister T. 2011. Background: What caused the 1970s oil price shock?. *Guardian*. URL: <<http://www.guardian.co.uk/environment/2011/mar/03/1970s-oil-price-shock>>

Mundy K., Kendall N. c2013. *Education Development Projects - History, The Project Model, Aid for Education*. URL
<<http://education.stateuniversity.com/pages/1942/Education-Development-Projects.html>>

MZV ČR. Transformace systému zahraniční rozvojové spolupráce ČR [online]. 2010 [cit. 3. 3. 2013]. URL
<http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/dvoustranna_zrs_cr/transformace_systemu_zahranicni.html>

MZV ČR. Zahraniční rozvojová spolupráce [online]. 2007 [cit. 2. 1. 2013]. URL
<http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/index.html>

OECD. OECD Stat Extracts [online]. c2013a [cit. 1. 4. 2013]. URL
<<http://stats.oecd.org/Index.aspx?datasetcode=TABLE5>>

OECD. Paris Declaration and Accra Agenda for Action [online]. c2013b [cit. 24. 4. 2013]. URL
<<http://www.oecd.org/dac/effectiveness/parisdeclarationandaccraagendaforaction.htm>>

Opršal Z. 2012. Přednáška Rozvojová pomoc v historickém kontextu. *Rozvojová spolupráce 1 (MRS/RSP)*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

Průcha J. 2007. *Interkulturní psychologie : Sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů*. Praha: Portál.

Reliefweb. Administrative Regions of Ethiopia [online]. 2005 [cit. 24. 3. 2013]. URL
<<http://reliefweb.int/map/ethiopia/administrative-regions-ethiopia>>

Rozvojovka. Sector Wide Approach [online]. c2011 [cit. 6. 3. 2013]. URL:
<<http://www.rozvojovka.cz/abeceda-rozvoje/198-sector-wide-approach-sektorovy-pristup-swap.htm>>

Samoff J. 1999. Institutionalizing International Influence: The Context for Education Reform in Africa. In Arnove R. et al. *Comparative Education*. Oxford: Rowan and Littlefield.

Svobodová E., Šimek P., Novák M. 2013. Věříte adopcím na dálku? Radioforum 11. 4. 2013. Praha: Český rozhlas.

Štys M., Kotek L. 2011. Průběžná zpráva o realizaci projektu „Postavme školu v Africe“. *Report*. Praha: Člověk v tísni.

Tarabini, A., Jacovkis, J. 2012. The Poverty Reduction Strategy Papers: An analysis of a hegemonic link between education and poverty. *International Journal of Educational Development*. Vol. 32 Issue 4. URL <<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0738059312000338>>

The World Bank. Country Strategies [online]. c2013a [cit. 15. 4. 2013]. URL <<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/PROJECTS/0,,contentMDK:20120702~pagePK:41367~piPK:279616~theSitePK:40941,00.html>>

The World Bank. World Bank Search [online]. c2013b [cit. 3. 4. 2013]. URL <<http://search.worldbank.org/data?qterm=Population%20ages%2015-%2024&language=EN>>

The World Bank. Development [online]. c2011 [cit. 11. 4. 2013]. URL <<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTSOCIALDEVELOPMENT/EXTCDD/0,,contentMDK:20384443~menuPK:608222~pagePK:148956~piPK:216618~theSitePK:430161,00.html>>

Trousil P. 2012. *The Czech Republic as an Emerging Donor Country and the Policy Change towards Aid Effectiveness*. Diplomová práce (vedoucí: Nekola M.). Praha: Univerzita Karlova.

Uganda Bureau of Statistics. 2008. General Information on Uganda. URL <<http://www.ubos.org/onlinefiles/uploads/ubos/pdf%20documents/general%20information%20on%20uganda.pdf>>

UNAIDS. Aidsinfo [online]. 2011 [cit. 8. 2. 2013]. URL <<http://www.unaids.org/en/dataanalysis/datatools/aidsinfo/>>

UNDP. International Human Development Indicators: Ethiopia [online]. 2012a [cit. 8. 2. 2013]. URL <<http://hdrstats.undp.org/en/countries/profiles/ETH.html>>

UNDP. International Human Development Indicators: Uganda [online]. 2012b [cit. 2. 2. 2013]. URL <<http://hdrstats.undp.org/en/countries/profiles/UGA.html>>

UNICEF. 2012a. State of the World's children 2012. *Report*. URL <<http://www.unicef.org/sowc2012/pdfs/SOWC-2012-TABLE-4-HIV-AIDS.pdf>>

UNICEF. Na co se často ptáte [online]. c2013 [cit. 28. 12. 2012]. URL <<http://www.unicef.cz/casto-kladene-otazky>>

- UNICEF. The State of the World's Children [online]. 2012b [cit. 9. 2. 2013]. URL <<http://www.unicef.org/sowc2012/statistics.php>>
- United Nations Development Group. Delivering as one [online]. c2013 [cit. 1. 3. 2013]. URL <<http://www.undg.org/?P=7>>
- United Nations. Outcomes on Education [online]. c2013b [cit. 6. 3. 2013]. URL: <<http://www.un.org/en/development/devagenda/education.shtml>>
- United Nations. 1948. *The Universal Declaration of Human Rights*. Paris: United Nations.
- United Nations. 2012. The Millenium Development Goals Report. *United Nations Reports*. New York: United Nations. URL <<http://www.un.org/millenniumgoals/pdf/MDG%20Report%202012.pdf#page=17>>
- United Nations. The Millenium Development Goals [online]. c2013a [cit. 1. 4. 2013]. URL <<http://www.undp.org/content/undp/en/home/mdgoverview/>>
- United Nations. World Population Prospects, the 2010 Revision [online]. c2013c [cit. 5. 4. 2013]. URL <http://esa.un.org/wpp/Analytical-Figures/htm/fig_15.htm>
- USAID. USAID HISTORY [online]. 2012 [cit. 6. 4. 2013]. URL <<http://www.usaid.gov/who-we-are/usaid-history>>
- Ward J. L. The difference between projects and programmes [online]. 2009 [cit. 11. 2. 2013]. URL <<http://pmtips.net/difference-projects-programmes/>>
- Watanabe, S. 1969. The Brain Drain from Developing to Developed Countries. *International Labor Review*. URL <<http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=7&sid=6bddc5a5-9d7d-4b8b-be0f-3837e01f7128%40sessionmgr198&hid=127>>
- Wydick B. et al. 2009. *Does Child Sponsorship Work? Evidence from Uganda using a Regression Discontinuity Design*. URL: <<http://emlab.berkeley.edu/~webfac/bardhan/wydick.pdf>>
- Wydick et al. 2011. *Does International Child Sponsorship Work? A Six-Country Study of Impacts on Adult Life Outcomes*. URL <http://usf.usfca.edu/fac_staff/wydick/csp.pdf>
- Zášková H. a Mlčák Z. 2009. *Osobnostní aspekty prosociálního chování a empatie*. Praha: Triton.